Jaargang 104. Vrijdag, 19 September 1845. No. 75.

GRONINGER COURANT.

ALGEMEEN DAGBLAD VOOR DE STAD GRONINGEN EN OMMELANDEN.

BURGEMEESTER EN WETHOUDEREN der Stad *Groningen* gedenken bij inschrijving te doen aanbesteden de levering, ten dienste van het Stadshuis, van

1) 800 Tonnen BAGGERTURF;
2) 800 Tonnen HARDE ZWARTE TURF;
3) 800 Tonnen LANGE ZWARTE GESTOKEN TURF;
4) BERKEN BRANDHOUT.

De Conditiën van deze Levering zullen van den 22sten dezer ter Stads Secretarij ter lezing liggen, terwijl de Inschrijvingsbriefjes en de Monsters Turf en Hout mede ter Stads Secretarij vóór of op den 29sten dezer maand moeten worden ingezonden. GRONINGEN, 15 September 1845.

Burgemeester en Wethouderen:
Bij afwezigheid van den Burgemeester,
De Wethouder: H. W. VAN GIFFEN.
De Secretaris bij het Bestuur der Stad Groningen:
J. H. M. HORA SICCAMA.

DUITSCHLAND EN AANGRENZENDE RIJKEN.

BERLIJN, 10 September.

Men ziet eerstdaags eene verordening te gemoet van de ministers van binnenlandsche zaken en van financiën, nadere bepalingen behelzende omtrent den uitvoer van aardappelen. Dezelve vinden hare aanleiding id de omstandigheid, dat het nog onzeker is op dit oogenblik, of wegens den middelmatigen oogst in vele provinciën, welke zelfs in andere landstreken nog minder dan middelmatig is, de eigene behoeften de groote uitvoeren zullen toelaten, die de allengs toenemende bestellingen uit Amsterdam, Antwerpen, Brussel en vele andere Nederlandsche en Belgische handelplaatsen te Berlijn, Stettin en Dantzig vermeerderen. Wanneer men deze onrustbarende omstandigheden overweegt, zal de grootere levendigheid, welke nu op onze, gedurende langen tijd zoo stille graanmarkt heerscht, naauwelijks reden tot vreugde opleveren

HAMBURG, 12 September.

Z. M. de Koning van Denemarken, die zich op reis bevindt door zijne Staten, heeft eergisteren en gisteren deze stad bezocht. Z. M. is door de bevolking met bijzondere eerbewijzen ontvangen.

FRANKFORT, 13 September.

Binnen weinige dagen loopen de zittingen der centrale commissie voor de Rijn-scheepvaart te Ments ten einde. De Nederlandsche afgevaardigde wordt gezegd, te hebben voorgesteld, dat alle Rijntollen zouden worden afgeschaft. Hij werd daarbij door den Franschen ondersteund; die der overige Rijnoeverstaten verklaarden echter, omtrent dit punt door hunne hoven niet genoeg gemagtigd te zijn. De zaak blijft tot de aanstaande zitting uitgesteld.

— Op nieuw wordt thans verzekerd, dat Z. M. de Koning van Pruissen voornemens is, eene algemeene volksvertegenwoordiging in zijn land in te voeren.

— Een dagblad wil weten, dat de Koning van Pruissen de huizen van *Luther* en *Melanton* te Wittenberg zou hebben aangekocht en ze tot scholen zal laten inrigten. Ook zouden de deuren der slotkerk, aan welke *Luther* zijne 95 theses hechtte, en die onder de Franschen verbrand werden, uit metaal hersteld en rijk met emblemata versierd worden.

— Te Berlijn is het den officieren verboden, hunne meening over deze of gene staatsaangelegenheid, zonder voorafgaande beraadslaging met hunne superieuren, door den druk algemeen te maken.

— De Vorst van Ebersdorf heeft onlangs eene strenge verordening tegen de dronkenschap uitgevaardigd. Daarbij wordt, onder anderen, bepaald, dat alle beambten en officieren, welke zich aan het misbruik van sterken drank schuldig maken, dadelijk ontslagen zullen worden.

— Nog steeds komen door onze gewesten talrijke scharen van volksverhuizers, die zich naar de havens der Noordzee spoeden, om zich aldaar naar hun nieuw vaderland, Noord-Amerika, in te schepen. Opmerkelijk is het, dat thans ook het vrije Zwitserland aanmerkelijke contingenten van *Europamoeden* begint te leveren; zelfs vele welgestelde familiën aldaar verlaten den geboortegrond, om zich in de Nieuwe Wereld neêr te zetten.

Opmerkenswaardig is het uit Koningsbergen ontvangen berigt, dat aldaar een genootschap voornemens is, zich te vormen met het plan, om eene volksverhuizing naar Amerika in massa te ondernemen.

— Men meldt uit Spiers, dat de aardappelenoogst in die streken dit jaar bij uitstek voordeelig belooft te zijn. Het uiterst warme weder van de laatste dagen had voordeelig op alle veldvruchten gewerkt.

— De oogst in het koningrijk Polen moet, naar luid der meeste berigten, in tarwe gering, in rogge goed, in erwten en aardappelen ruim zijn uitgevallen.

— Blijkens berigt uit Venetië, van den 1sten dezer, is dáár ter stede de Medunabrug ingestort, waardoor 53 soldaten, die zich naar de herfstmanoeuvres begaven, het leven hebben verloren.

Van den 14den. H. M. de Koningin der Nederlanden is den 10den dezer, des avonds, te Weimar aangekomen, en heeft zich terstond naar Ellersburg, de nabij gelegene zomerresidentie van den Erfgroothertog, begeven.

— De Duitsch-Catholijke hervormer *Ronge* is, op zijne reis uit Silezië naar Stuttgardt, ter bijwoning van het aldaar op de beide eerstvolgende dagen te houden concilium van afgevaardigden der Duitsch-Catholijke gemeenten van het zuidelijk en westelijk Duitschland, heden morgen te half acht te Offenbach aangekomen; eene groote volksmenigte verzamelde zich spoedig aldaar voor het huis, waar *Ronge* was afgestegen. De reformator hield van het balkon eene krachtige redevoering voor het vergaderde volk, hetwelk hem met daverend gejuich begroette. Na 9 uren zette *Ronge*, in een door zijne vereerders met bloemen versierd rijtuig, begeleid door een' stoet van nagenoeg dertig chaizen en een aantal lieden te paard, zijnen togt naar Frankfort voort, alwaar hij omstreeks 10 uren aankwam. Hier stroomde terstond bij zijn door de poort binnenrijden, ofschoon zijne aankomst niet verwacht werd, eene groote menigte volks te zamen; weldra groeide zij tot duizenden aan, en begeleidde hem, onder onafgebreken luide vivats! voor welke hij zediglijk dankend groette, tot aan het post-hotel. Hier werd het gejuich der menigte derwijze sterk, dat eindelijk *Ronge* zich aan het venster van een naburig huis vertoonde, en eene toespraak van de hartelijkste dankbaarheid aan de onmetelijke volksmenigte rigtte, voor het bij uitnemendheid gunstig onthaal, hetwelk hem alhier is ten deel geworden. Te half twaalf verliet *Ronge* wederom onze stad; zijn rijtuig kon slechts zeer langzaam door de met digte volksmassa's gevulde straten voortrijden, en de juichende menigte deed hem uitgeleide tot voor de poort der stad.

— Het dagblad van Breslau meldt, dat *Ronge* den 8sten dezer, terwijl hij op het punt was om van dáár de reis naar Stuttgardt aan te nemen, door eenen commissaris van policie bij den opperregeringsraad is ontboden, en dat hem toen door dezen, van hooger hand, is aangezegd, dat hij slechts in zijne gemeente en in die, welke zich aan dezelve hebben aangesloten, mag prediken en tot het houden van godsdienstoefening op andere plaatsen eene bijzondere vergunning behoeft.

Tevens legde genoemde ambtenaar hem, op hoogeren last, de vragen ter beantwoording voor, of hij te Halberstadt de openbare plaats eigenmagtig tot het houden van godsdienst had gekozen, terwijl daartoe een kerkgebouw was ingewilligd, en ten andere, of hij zijne leerrede met de woorden: „Rome moet en zal vallen!" besloten had. Op de eerste dier vragen deed *Ronge* opteekenen, dat hij de openbare plaats niet eigenmagtig had gekozen, maar dat de inspecteur van policie en de gendarmes, met de handhaving der orde belast, de verzekering gegeven hadden, dat het onmogelijk was de menigte in de kerk te bergen, en dat derhalve de godsdienstoefening op eene openbare plaats, om redenen van policie, wenschelijk was. Hierop hadden de policie en de plaatselijke autoriteiten de plaats uitgezocht en aangewezen.

Ten opzigte der tweede vraag erkende de heer *Ronge*, dat hij zich van de uitdrukking: „Rome moet en zal vallen!" bediend had, maar verklaarde tevens, dat die zinsnede alleen in haren zamenhang duidelijk verstaan kon worden; dat hij vroeger van het bijgeloof, dat uit onkunde sproot, gewaagd, en vervolgens dus besloten had: „Bijgeloof kan nu noch immer stand houden, derhalve zal en moet Rome, dat het beschermt, vallen!" — Verder beweerde *Ronge*, dat de dweepzieke man, die den steen naar hem geworpen had, dezen gedurende zijne geheele redevoering in de hand gehouden, en dien naar hem geworpen zou hebben, al had hij ook gezegd: „Rome zal eeuwig stand houden."

— Uit Palermo, 28sten Augustus, wordt gemeld, dat de oogst op Sicilië, zonder uitzondering, voordeelig is uitgevallen. De olijfboomen en wijnbergen beloofden mede eene rijke opbrengst.

GROOTBRITTANJE.

LONDEN, 13 September.

Bij voortduring worden van het vaste land veel vee, groenten en andere levensmiddelen aangevoerd, en niettemin blijven de prijzen daarvan zeer hoog. Men kan er de ware oorzaak niet van bevroeden.

— Het aanhoudende gunstige weder en de alleszins voldoende berigten aangaande den oogst hebben te Londen den prijs van het brood wederom doen verminderen. Op weinige uitzonderingen na, betaalt men niet meer dan 3½ pence voor een brood van 4 ponden.

— Dezer dagen is een exemplaar van den eersten volledigen druk van den Engelschen Bijbel, in 1535 bij *Myles Coverdale* gedrukt, op eene zonderlinge wijze gevonden, te weten, in den dubbelen bodem van eene oude eiken kist, te Holkham-hall nabij Norfolk, den zetel van den graaf *van Leicester*. Er zijn verscheidene onvolkomene exemplaren van dezen druk des Bijbels voorhanden, als een in het Britsch museum, een ander in de boekerij van de hoogeschool van Cambridge, enz.; maar het thans gevonden exemplaar is in den meest volledigen staat. De eigenaar van Holkham heeft het in zijne keurige boekerij eene plaats gegeven.

FRANKRIJK.

PARIJS, 13 September.

Laatstleden Zondag is het standbeeld van *Jean Bart* te Duinkerken met veel plegtigheid ingewijd. Uit vele omliggende steden waren deputatiën der nationale garden en muzijkgezelschappen derwaarts gekomen, om de feestelijkheden bij te wonen. Van het Hof en het Ministerie was geen afgevaardigde aanwezig.

— Te Marseille is don *Carlos* den 9den dezer met zijne gemalin aangekomen. Hij heeft aldaar een vrij aanzienlijk hôtel betrokken, waar men meende, dat hij vele bezoeken zou ontvangen.

— Het heeft zich nader bevestigd, dat in den avond van den 5den dezer te Madrid eenige ongeregeldheden hebben plaats gegrepen, waarbij acht personen gedood en tien tot vijftien gewond zijn, ten gevolge van welke een dertigtal in hechtenis genomen is. Den 7den was alles in de Spaansche hoofdstad weder tot rust gekomen. Men schrijft van dáár, dat deze laatste opstand de zamengezworenen eindelijk zal doen begrijpen, dat het hun onmogelijk is de Regering te verrassen, en dat het leger, op welks medewerking zij tot volvoering hunner plannen rekenden, zich meer dan ooit getrouw en ondergeschikt aan de Regering betoont.

— *Lee*, de koning der Bohemiërs, is in de gevangenis gezet. De policie, onderrigt zijnde, dat Z. M. zich in het bezit bevond van een groot aantal voorwerpen, welker bezit niet geregtvaardigd konde worden door het regt van overwinning in de 19de eeuw, legde een bezoek af in het kamp van den heidenschen monarch en vond daar, onder andere voorwerpen van een' verdachten oorsprong, drie zilveren horologiën, acht zilveren lepels, die het merk van Z. M. niet droegen, twee messen met zilveren hechten, eene menigte koperen keukengereedschappen, een allerkostbaarst servies, 18 foulards, 36 dameskleedjes, fijne manskleederen, venstergordijnen (voorwerpen, die in het kamp toch van zeer weinig nut konden zijn) en eindelijk twee stukken, die men zeer zeldzaam bij deze brave lieden vindt, twee banknooten, ieder van 5 £. De policie, die ergdenkend is, heeft geoordeeld, dat dit alles te groote rijkdom was voor den koning van een' troep heidenen en zich bij gevolg van zijnen persoon verzekerd.

BELGIË.

BRUSSEL, 15 September.

Ofschoon de abdij van Terkamer (genoemd de Cambre) niet door de Jezuïten is aangekocht, zal het bedelaars-gesticht, daarin gevestigd, worden opgeheven, als niet voldoende aan het oogmerk en zijnde eene kweekschool van luiheid en zedebederf.

— Het lot van het bekende stoomschip *British Queen* is eindelijk beslist; dezen morgen is het aan den heer *Reynwit* voor de som van 270,000 fr. toegewezen.

— De vermaarde schilder *de Keyzer* is naar 's Hage ontboden, en heeft zich daarheen begeven, om er het afbeeldsel van Z. M. den Koning te vervaardigen. Z. M. zal te paard en in de uniform van veldmaarschalk bij het Engelsche leger, welken rang Z. M. laatstelijk te Londen heeft ontvangen, worden voorgesteld. Dit schilderstuk van den heer *de Keyzer* is bestemd voor de Koningin van Engeland.

NEDERLAND.

'sGRAVENHAGE, 14 September.

In het *Staatsblad* van heden is vervat een Koninklijk besluit, insgelijks van heden, *houdende maatregelen tot aanmoediging van den* INVOER VAN LEVENSMIDDELEN. Dit besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM II, *enz.*; gezien art. 2 van de Wet van den 19den Junij 1845 (*Staatsblad* no. 28); overwegende, dat bij de ongunstige vooruitzigten, welke omtrent den aardappelenoogst bestaan, zoowel het algemeen belang als dat van den handel en nijverheid dezer landen vordert, dat door Ons alles in het werk worde gesteld, wat strekken kan, om eene te groote rijzing van de prijzen der levensmiddelen te helpen voorkomen; overwegende, dat van de Regering tot dat einde geene andere maatregelen behooren uit te gaan, dan zoodanige, waardoor de invoer van levensmiddelen voor de arbeidende klassen zoo veel mogelijk wordt aangemoedigd;

Op de voordragt van onzen minister van financiën, van den 9den September 1845, no. 409/761 geheim; gehoord onzen minister van binnenlandsche zaken; den raad van state gehoord (advijs van den 12den dezer, geheim Litt. W); gezien het nader rapport van onzen minister van financiën, van den 13den September 1845, no. 419/774 geheim; hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Met den 15den September eerstkomende worden de invoerregten van de navolgende goederen verminderd tot op het bedrag bij ieder derzelve uitgedrukt: aardappelen 5 *cents* de 10 mudden; gierst 1 *cent* de 100 ponden; rijst 1 *cent* de 100 ponden; boonen, erwten en linzen 10 *cents* het last; gort, grutten en gepelde gerst *f* 3 de 100 ponden; meel *f* 5 de 100 ponden; en zulks voor alle partijen, welke op of na den 15den September ten invoer zullen worden aangegeven.

Art. 2. Wij behouden Ons voor, in de ophanden zijnde zitting van de Staten Generaal de noodige voordragt te doen, om zoowel de bij art. 1 gemaakte bepalingen nader wettelijk vast te stellen, als om het invoerregt op *Rogge* en *Boekweit* tot op den 1sten Junij 1846 of zooveel later, als bevonden zal worden te behooren, te bepalen op het thans voor de loopende maand September daarop gevestigde bedrag van 15 cents per mudde, en dat op *tarwe* en *gerst* voor eenen gelijken tijd respectivelijk op 25 en 10 cents per mudde; zijnde voor ieder derzelve het minimum van regten, bij de wet van den 29sten December 1835 (*Staatsbl.* no 41) voor deze graansoorten bepaald.

Onze minister van financiën is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en waarvan, tot informatie, afschriften zullen worden gezonden aan Onzen minister van binnenlandsche zaken en aan den raad van state.

'sGRAVENHAGE, 14 September 1845. (get.) WILLEM.
De minister van financiën: (get.) VAN HALL.

NOTA. De invoerregten van de in art. 1 van dit besluit opgenoemde levensmiddelen bedragen volgens het tarief van regten: voor aardappelen 5 *cents* per mudde; voor gierst 30 *cents* de 100 ℔; voor rijst 30 *cents* de 100 ℔; voor boonen *f* 7,50 het last; voor erwten en linzen *f* 10 het last; voor gort, grutten en gepelde gerst *f* 10 de 100 ℔; voor meel van alle graansoorten *f* 20 de 100 ℔; voor meel van aardappelen *f* 10 de 100 ℔.

— Wijders leest men in de *Staats-Courant* van den 15den September:

De aandacht der Regering heeft zich met ernst en bezorgdheid gevestigd op de ziekte, welke zich zoo algemeen bij den oogst der aardappelen van dit jaar vertoont. Zijn de uitkomsten van den oogst der verschillende graansoorten en peulvruchten als vrij voldoende te beschouwen, het laat niet na, dat de aardappel in lateren tijd eene eerste behoefte tot onderhoud des levens is geworden; en indien wij bij den tegenwoordigen toestand der maatschappijen, der middelen van gemeenschap en der producten veel minder, dan in vroegere tijden, voor hongersnood te vreezen hebben, zoo is de duurte van leeftogt voor de lagere standen en niet minder voor de middelstanden zeer te duchten.

Het kan niet dan van groot belang worden geacht, om de oorzaken der kwaal, de statistieke uitkomsten, de middelen van voorziening en de uitzigten, welke de toekomst oplevert, aan het licht te brengen, opdat een ieder wete, waaraan hij zich te houden heeft. Met vermijding van wijdloopigheid, worden mits deze van Regeringswege de volgende bescheiden en beschouwingen over deze vier punten medegedeeld.

I. *Oorzaken.* Behoudens de welligt nader te verstrekken bescheiden, zal men in het volgend nommer het belangrijk verslag der commissie van landbouw in de provincie Groningen [*dit verslag volgt hieronder*] over de thans heerschende aardappel-ziekte mededeelen.

II. *Statistiek.* Ofschoon de aardappel reeds vroeger hier te lande werd geteeld, heeft zijne cultuur in de 19de eeuw eene zoodanige uitbreiding erlangd, dat hij thans als het meest algemeen en meest noodzakelijk voedingsmiddel voor de lagere, en zelfs voor een gedeelte der middelstanden in Nederland te beschouwen is. Zonder noodeloos hooger op te klimmen, is het niet ondienstig bekend te maken met de opbrengsten der twee laatst verloopen jaren.

De levering was als volgt:		1843.	1844.
Noord-Braband,	mudden	2,333,793	1,993,197.
Gelderland,	„	2,897,701	2,504,527.
Zuid-Holland,	„	1,681,196	1,536,967.
Noord-Holland,	„	275.975	533,250.
Zeeland,	„	805,464	764,888.
Utrecht,	„	453,841	344,792.
Vriesland,	„	2,126,157	1,830,006.
Overijssel,	„	1,116,390	1,348,830.
Groningen,	„	1,395,247	1,349,533.
Drenthe,	„	622,957	650,777.
Limburg,	„	753,850	695,263.

Het gezamentlijk bedrag was derhalve in 1843 14,462,571 mudden, in 1844 13,552,030 mudden. Zij werden geteeld op eene uitgestrektheid gronds van nagenoeg 75,000 bunders.

Voor het loopende jaar is de hoegrootheid der opbrengst op dit oogenblik nog niet te bepalen. Uit de ontvangen bescheiden, door de Regering ingewonnen, blijkt intusschen, dat de bepote bundertallen en het vermoedelijk bederf is als volgt:

	Bundertal	met de ziekte besmet
Noord-Braband	10,676	10,661
Noord-Holland	2,287	1,121
Zuid-Holland	12,310	10,943
Zeeland	4,686	3,748
Vriesland	10,816	7,998
Overijssel	7,326	5,461
Limburg	7,113	2,254

Van de andere provinciën zijn de berigten tot dusverre niet ingekomen, en ook de aangeduide zijn ten deele niet volledig (van Noord-Braband bijv. ontbreken nog de opgaven van 48 gemeenten). Het schijnt intusschen zeker te zijn, dat er dit jaar buitengewoon veel aardappelen werden gepoot, maar tevens, dat ⅔ zoo niet ¾ van het gezamenlijk product tot dusverre aan de rotting, die het gevolg der ziekte is, onderhevig werd.

Stelt men nu, gelijk het gesteld kan worden, dat er 2½ mudden per ziel worden verbruikt, en het overige in gewone tijden tot voedsel van varkens en ander vee, voor de jenener- en siroop-branderijen, en voor den uitvoer wordt verbruikt, dan blijkt het, dat, indien de besmette bundertallen als verloren moesten beschouwd worden, er een aanmerkelijk tekort, alleen op het gebruik tot levensonderhoud der ingezetenen, zal ontstaan. Intusschen is, in afwachting van den afloop van den oogst, niet te zeggen, of het kwaad werkelijk zoo diep zal doordringen. De betere keer, dien het weder onlangs nam, kan het kwaad lenigen en minder ongunstige uitkomsten opleveren, dan men tot heden vreesde.

Van de aangetaste landen is een aanzienlijk gedeelte der producten niettemin tot dusverre bruikbaar gebleven. De ondervinding leert, dat het gebruik der zieke aardappelen, zoo wel voor menschen als voor beesten, tot dusverre geene merkbare nadeelige gevolgen op de gezondheid heeft. Gezinnen, wier voornaam voedsel in aardappelen bestaat, ondervonden daarvan tot dusverre geen ander letsel, dan dat zij den onaangenamen reuk door het bijvoegen van eenigen azijn moesten overwinnen. Varkens, door honger gedwongen, om aardappelen in een' verrotten staat en op verschillende wijzen toegediend te gebruiken, bleven gezond.

De bevolking blijft zich dan ook gaandeweg met de uitgerooide aardappelen, wanneer dan ook van slechtere kwaliteiten, voeden, voor zoo verre de prijzen dit toelaten. Men gelooft, dat bij eene aanhoudend gunstige weersgesteldheid de voorraad tot een eindweegs na den winter voldoende zal bevonden worden.

III. *Over eenige middelen van voorziening.* Veelvuldig en van onderscheiden aard zijn de behoedmiddelen, welke hier en ginds tot leniging werden aangeprezen. De meesten derzelve schijnen, althans voor ons land, niet toepasselijk te zijn of uitkomsten te moeten opleveren, welke de ramp slechts zouden verergeren. Hieronder behooren:

a. Verbod van uitvoer. In een land van handel, gelijk het onze, geldt, welligt nog meer dan elders, de regel: „geen invoer zonder uitvoer." De prikkel der spekulanten kan en moet in het uitzigt op winst worden gezocht. Slechts dan, wanneer men den koopman de meer voordeelige kansen aanbiedt, zal hij zich tot den aankoop elders genoopt vinden. Kunnen er redenen bestaan, welke dit voor eenige andere producten aan uitzondering onderhevig maken, zij bestaan er niet, en

vooral niet dit jaar, ten opzigte der aardappelen, naardien dezelve tot dusverre niet voor een langdurig behoud vatbaar schijnen te zijn, en eene gedwongene bewaring derhalve de niet ongegronde beschuldiging ten gevolge zoude kunnen hebben, dat men het middel benam, om zich later anderen leeftogt aan te schaffen.

b. Verbod van het gebruik bij de branderijen. Het gebruik der aardappelen aldaar verbiedt zich zelf bij te hooge prijzen, naardien het product alsdan niet meer kan concurreren met suikerstroop of korenjenever. Zijn daarteboven slechte aardappelen niettemin bruikbaar voor dit fabricaat, dan is het beter dezelve daartoe te gebruiken, dan ze te laten verrotten.

Ook zoude een verbod, wilde men geene regten krenken, de verpligting tot aanzienlijke schadevergoeding kunnen opleggen.

c. Opkooping en aanleg van magazijnen voor de gemeenten. De Staat is niet bij magte, om de gemeente-besturen daartoe te dwingen. Het laat zich aanzien, dat van de 1217 gemeenten vele niet willens of niet bij magte zouden zijn daartoe over te gaan, zoodat de maatregel in geen geval van een' alomvattenden invloed zoude worden. Zulks zoude niet alleen naijver opwekken, maar, wat erger ware, eene zoo schromelijke concurrentie voor opkooping ten gevolge hebben, dat de reeds hooge prijzen op eene ongehoorde wijze nog meer zouden stijgen. Men zou daardoor de huisgezinnen buiten staat stellen in het zelve aanschaffen van den vereischten voorraad te voorzien. Blijft het kwaad zoo erg, als de berigten tot dusverre luiden, dan zijn de gemeenten toch niet in staat zich dien voorraad aan te schaffen. En vermits het karakter der ziekte schijnt mede te brengen, dat de aardappelen spoedig bederven, kon, vooral bij het gemis van genoegzaam uitgestrekte hooge en drooge bergplaatsen, het doel der opkooping ligt worden gemist.

d. Opkooping door de Regering. Het boven gezegde geldt ook hier. Daar komt bij, dat de maatregel, om te baten, op eene groote schaal zoude moeten worden aangelegd, en mitsdien zeer aanzienlijke sommen zoude vereischen. Stelt, en die stelling schijnt niet overdreven, dat er in een tekort van 3 tot 4 millioenen mudden moet worden voorzien, dan zoude dit, wilde men de aardappelen voor den gemeenen man verkrijgbaar stellen, met een verlies van *f* 1, zoo niet van *f* 2, of zelfs van meer, moeten gepaard gaan. Het kon ook ligt nadeelig terug werken op den eigen ondernemingsgeest.

e. Premiën op den invoer. Deze maatregel is onuitvoerbaar, ten zij dezelve gepaard gaat met een verbod van uitvoer. De aardappelen worden anders ten gevalle der premie, bij wijze van doorvoer, naar elders gebragt. De duurte der prijzen is als een meer afdoende prikkel te beschouwen, om de kooplieden tot den invoer aan te moedigen.

Daarentegen bestaan er twee soorten van middelen, welke de Regering in hare magt heeft, om het kwaad althans eenigzins te lenigen.

De eerste is daarin gelegen, dat men:

a.) zich zoo volledig doenlijk met den waren stand der zaak bekend maakt, ten einde zoowel overdrevene vrees als het werkeloos berusten voor te komen, ten einde almede aan den eigen ondernemingsgeest de middelen te verschaffen, om vooraf met grond de uitkomsten te kunnen berekenen;

b.) het zoo veel mogelijk vrijstellen van den invoer der meest noodige levensbehoeften, om althans geene noodelooze kosten op de voedingsmiddelen te doen drukken, en den spekulatie-geest op te wekken;

c.) het tijdig ontbieden van zaad en gezonde pootaardappelen van goede soorten uit landen, waar de ziekte niet bestaat.

Aan het eerstgenoemde wordt aanvankelijk door de bekendmaking dezer nota gevolg gegeven. Tevens wordt de invoer onverwijld meer gemakkelijk gemaakt. Er zijn reeds maatregelen genomen, ten einde te vernemen, hoe en onder welke voorwaarden een gezond product tot voorbereiding van den oogst voor het volgend jaar kan worden verkregen.

Men onthoudt zich op dit oogenblik aan te duiden, waarin de tweede soort van maatregelen bestaat, welke van Regeringswege zouden kunnen genomen worden. Des geraden zal men daarop nader terug komen. Zij zullen echter in geen geval in het buiten 's lands opkoopen van Regeringswege, om in de loopende behoefte te voorzien, bestaan; zoodat de kooplieden te dien opzigte voor geene concurrentie met den Staat hebben te vreezen.

Voor het overige bestaan er middelen van voorziening, welke meer uitsluitend van de eigenaren zelven afhangen, b. v. het mogelijk voorkomen van het bederf door het maken van meel uit de aardappelen; het beproeven, om loopende den winter aardappelen te telen; het zorgdragen, om de uitgerooide aardappelen tegen vocht, tegen broeijen en vorst te bewaren.

IV. *Uitzigten.* Na het gezegde zal men niet uitweiden over hetgene ons te wachten staat. Daarbij is veel hypothetisch. Zeker is het, dat er een aanzienlijk tekort op het aardappelen-product zal ontstaan, maar even zeker, dat de oogst van meest alle andere landelijke producten niet onvoordeelig uitgevallen is.

In 1844 was de oogst hier te lande van de verdere meest voorname voedingsmiddelen als volgt: rogge circa 3,000,000 mudden, tarwe circa 1,300,000 mudden, gerst circa 1,250,000 mudden, boekweit circa 1,000,000 mudden, boonen circa 300,000 mudden, erwten circa 150,000 mudden. De opbrengst van dit een en ander zal vermoedelijk dit jaar in doorslag niet minder zijn.

Van den 16*den.* Men verneemt, dat het openbaar ministerie bij het provinciaal geregtshof in Zuid-Holland zich in cassatie heeft voorzien tegen het arrest van den 12den dezer, door dit hof gewezen in zake *J. Dijs* tegen *E. Meeter*, bij welk arrest, gelijk men weet, de laatstgenoemde van alle regtsvervolging is ontslagen ter zake van den hem aangetijgden laster, uit hoofde van de door het hof aangenomene prescriptie.

AMSTERDAM, 16 September.

Naar men verneemt, is op den 10den September l.l., door bezorgeren van het legaat van wijlen *Johannes Monnikhoff*, de gouden medaille toegewezen aan den heer *H. M. Duparc*, med. et art. obst. doctor te Leeuwarden, wegens zijn antwoord op eene, door hen in de maand Januarij 1843 uitgeschreven prijsvraag.

Van den 17*den.* In de eergisteren alhier gehoudene veiling van 215,908 balen Java-koffij der Nederl. Handelm. is alles verkocht. De prijzen waren van $23\frac{1}{2}$ tot 33 c.; eene partij 41 à $\frac{1}{2}$ c.; de grootste partijen $23\frac{1}{2}$ c.

ROTTERDAM, 15 September.

Een Brusselsch dagblad meldt, dat in de Belgische hoofdstad petitiën geteekend worden, ten einde aan den Koning te verzoeken, dat de invoerregten op het vee verminderd mogen worden, en dat de Regering premiën uitlove voor den invoer van granen.

HAARLEM, 15 September.

De proeven, dezer dagen met de *Leegwater* genomen, zijn gunstig uitgevallen en openen het vooruitzigt, dat dit krachtige werktuig, ter droogmaking van het Haarlemmermeer, aan het oogmerk zal voldoen.

ZWOLLE, 16 September.

Thans is hier bekend geworden, dat de toewijzing der drie perceelen Dedemsvaart, c. a., voor de som van *f* 404,400 heeft plaats gehad, en dit belangrijk perceel alzoo door de provincie Overijssel is aangekocht. Dank hebbe bij voorraad de heer gouverneur dezer provincie, van wien het voorstel tot aankoop is uitgegaan, en wiens zorg het verwezentlijken daarvan heeft bevorderd.

Moge hij ook onder zijn bestuur er de schoonste vruchten van bedrijvigheid en welvaart voor deze provincie van zien rijpen.

— Gisteren morgen is, ten gevolge van eene aanschrijving der stedelijke Regering aan de betrokkene ambtenaren, om de waakzaamheid omtrent de hoedanigheid van de ter markt komende aardappelen te verdubbelen, eene wagenvracht met over de zes mudden aangehaald. De eigenaar, partij trekkende van de drift der koopers, die aardappelen zoeken meester te worden, reeds vóór zij de markt bereikt hebben, had ook deze aardappelen reeds verkocht voor *f* 3.25 het mud aan eenen schipper, die ze naar Amsterdam had willen brengen, toen de marktmeester ze naar het lokaal der policie liet rijden, waar zij afgeladen en als grootendeels aangestoken of in staat van rotting verkeerende in beslag genomen zijn.

— Zaturdag morgen over 9 uren is een ter dezer stede wonende reizende kermiskramer, genoemd *J. v. H.*, van Geenemuide, langs de trekvaart naar de stad gekomen, doch op een klein uur afstands van Geenemuide door twee personen achterhaald, die hem, na het uiten der woorden: zet af! hebben aangevat, op den grond gesmeten, den mond digt gehouden, zijn zilveren horologie en zijn geld, bestaande in *f* 48, hebben ontnomen en hem toen in de naast den weg gelegen sloot hebben gesmeten. Toen de bestolene daar met veel moeite uit was gekomen, konde hij niet bespeuren, welken weg de misdadigers genomen hadden.

GRONINGEN, 18 September.

Den 15den dezer is bij onze Hoogeschool, na afgelegd examen en het verdedigen van verloskundige stellingen, tot Doctor in de Vroedkunde bevorderd de heer H. LOUWES, med. doctor te Leek.

— In het naast-vóórgaand nommer dezer courant vindt men een berigt aangaande de bij het Provinciaal Geregtshof van Zuid-Holland aanhangige criminele procedure tegen JACOBUS STICHTER, welk berigt nagenoeg in zijn geheel en, wat het slot betreft, woordelijk overeenkomt met hetgeen in de Haarlemsche courant van dien zelfden dag is opgenomen. Het houdt in, dat de in die zaak als getuigen gedagvaarde baron VAN WIJCKERSLOOTH, bisschop van *Curium*, en zijn secretaris ten dienenden dage niet ter teregtzitting waren opgekomen; — dat, uit dien hoofde, het Openbaar Ministerie had gevorderd hunne veroordeeling tot geldboete enz., doch *dat het hof, na eene langdurige beraadslaging, die veroordeeling niet uitgesproken — maar eenvoudig de behandeling der zaak had uitgesteld.*

Thans, door het Weekblad van het Regt, no. 634, nader zijnde ingelicht, en ongaarne aanleiding willende geven tot verkeerde opvattingen, achten wij het van belang, onzen lezeren te berigten, *dat*, naar luid van dit Weekblad, *het Openbaar Ministerie in deszelfs bovengemelde vordering niet ontvankelijk is verklaard, uit hoofde dat het Hof heeft aangenomen als wettige verhindering de redenen, zoowel bij de beteekening der dagvaarding als later, bij missiven aan den Voorzitter en aan den Procureur-Generaal opgegeven*, — en dat nu de behandeling der zaak tot in de volgende maand is verschoven.

Natuurkundige merkwaardigheid.

Ook ter gelegenheid van de laatste Paaschmis te Leipzig, lieten zich de 3 meisjes weder zien, welke, *in plaats van haar, schapenwol op het hoofd dragen.* De wol is helder, verlengt zich allengs in lange dunne haarbosjes, valt eindelijk af en wordt door nieuwe vervangen, welke in den beginne weder in kleine lokjes verschijnt. — Proeven van geweefde stoffen uit deze wol worden vertoond, en aan de zaak valt niet te twijfelen.

De Veefokker Jacques.

De overste JACQUES, eigenaar van het buitengoed Tee-Hill, bij Boston, in Amerika, wordt, ten opzigte van de veefokkerij, voor den beroemdsten man in het geheele land gehouden. Hij is de fokker van de beroemde *Roompotkoeijen*, van welker melk 4 kwart 1 pond boter geven, en welke melk de overste in den tijd van 1 minuut in boter verandert. Ook met aardigheden houdt zich de overste bezig: zoo bepaalt hij b. v. de eigenschappen der toekomstige kalveren, of zij rood, wit, zwart, gevlekt of gestreept, of zij met een' breeden rug, zoodat een schepel graan daarop liggen blijft, dan wel met spitsen rug, zoodat niet een enkel korreltje daarop rusten kan, ter wereld zullen komen.

Aan al zijne *Roompotkoeijen* heeft JACQUES donkerroode ligchamen, witte koppen, gele neuzen gegeven. In een berigt aan het landhuishoudkundig genootschap te New-York zegt hij, dat sedert zijne vroegste jeugd op de runderenteelt zijne bijzondere opmerkzaamheid gevestigd was, en hij wel ras aanleiding vond, practische proeven tot hare verbetering te nemen. Na den bodem, het klimaat, de gewoonte in aanmerking genomen te hebben, kwam hij tot de overtuiging, dat eene verstandige kruising van goede uitheemsche teelt met inlandsche koeijen den landhuishoudkundigen groot nut aanbrengen zoude. In deze overtuiging maakte hij daarmede een' aanvang, dat hij een ingevoerd bulkalf, CÖLEBS genoemd, voor 600 dollars kocht. Dit had bij zijne inlandsche koeijen het beste gevolg. De teelt van den CÖLEBS en van eene uitmuntende inlandsche koe gaf, bij enkel grasvoeder, 21 kwarten melk dagelijks, waaruit 3 ponden boter voortkwamen. Dergelijke kruisingen had hij op verscheidene wijzen sedert 20 jaren voortgezet en zich daarbij wél bevonden. Hij vermeent, dat, indien de landlieden der runderfokkerij dezelfde opmerkzaamheid als der schapenfokkerij zouden waardig keuren, zij naar evenredigheid veel meer daarbij zouden winnen. Enkele inlandsche melkkoeijen hebben eigenschappen, wier overbrenging zeer wenschenswaardig is. Door de ondervinding was hij tot de overtuiging gekomen, dat *iedere* eigenschap van het eene dier op het andere overgebragt kan worden. Allezins worden tot eenen goeden uitslag vereischt: tijd, geduld, volharding, opmerkzaamheid en de gave van onderscheiding. Hij had zich de moeite gegeven, alle wenschenswaardige eigenschappen te vereenigen, en ten eerste op de melk, dan op het vleesch, en ten laatste op de teelkracht gezien.

Invloed des Jenevers op planten?

Professor KRANICHFELD, te Berlijn, heeft onlangs proeven genomen aangaande den invloed des jenevers op de gewassen.— Te dien einde overgoot hij drie planten van gelijke soort en eigenschap, de eene met jenever, de tweede met wijn en de derde met bier. Hij zal nu de uitwerking, welke deze dranken op de planten uitoefenen, waarnemen.

Eene nieuwe Rekenmachine.

De Israelietische horologiemaker SZTAFFEL in Warschau, heeft, na eene moeite van tien jaren, eene Rekenmachine uitgevonden, welke alle tot nu toe bekende rekenmachines in volkomenheid overtreft. Zij lost niet slechts alle opgaven der gewone rekenkunde op, maar trekt ook de eerste kwadraatwortels met breuken.

Eene Engelsche Petitie.

De volgende originele petitie is aan den minister ROBERT PEEL gerigt en te Londen openbaar gemaakt: „Sir! „wanneer gij het vergunt, zoo willen wij met u ruilen; „wil ons slechts, in plaats van den vrijen handel in 480 „artikelen, dezen in 4 artikelen geven, en wij zullen u „niet langer lastig vallen. Deze 4 artikelen heeten: koren „en voeder, kaas en boter. Meer verlangen wij niet; maar „gelief op te merken, dat wij ook niet minder nemen. Van „harte de uwen. Get. 27 mill. inwoners."

Engelsche Harddraverijen.

Bij den laatsten wedloop te Epsom, in Engeland, heeft de heer GULLY, door de nederlaag van zijn paard *Old-England*, 96,000 ponden sterl. in ééne weddenschap verloren. Op den eersten dag won het paard *Merry-Monarch* 7000 ponden; op den tweeden dag het paard *Refractor* den prijs van 6000 ponden.

VEENDAM, 16 September. Werd onlangs onze hoogste belangstelling opgewekt bij het vernemen, dat onze verdienstelijke hoofdonderwijzer, de heer J. L. VOORZANGER, den hoogsten rang als godsdienstonderwijzer behaald heeft, hoe moest dezelve nu dan niet ten top stijgen bij het hooren van den lof, die hem van alle kanten toegezwaaid wordt!

Wel is waar, dat deze regels overbodig schijnen, daar er reeds in het *Handelsblad* van den 12den dezer gewag gemaakt is van de buitengewone tevredenheid der examinatoren over bovengemelden examinandus, nogtans kunnen wij ons — den zeer vleijenden brief, hem door de hoofdcommissie toegezonden, gelezen hebbende, — niet onthouden, eenige daarin voor hem zoo vereerende punten aan onze geëerde landgenooten mede te deelen. Onder anderen, luidt de brief als volgt: De hoofdcommissie, gelet hebbende op het berigt der algemeene commissie, omtrent de meer dan gewone kunde, welke de heer J. L. VOORZANGER bij het behalen van den genoemden rang heeft aan den dag gelegd, heeft goedgevonden, als blijk harer tevredenheid over den met lof behaalden hoogsten rang, den heer J. L. VOORZANGER het bijgaand boekgeschenk — bestaande uit tien zeer prachtige en fraai gebonden boekdeelen — te doen toekomen, en hem tevens te betuigen, dat het haar zeer aangenaam was, uit de verbalen der H. C. te ontwaren de eenparige toejuiching der heeren examinatoren over de kunde van den heer J. L. V., enz. Overigens uiten wij met de H. C. den vurigen wensch, dat deze onderscheiding, die nog aan niemand te beurt is gevallen, hem moge aansporen, zich hare gunst in eenen nog hoogeren graad waardig te maken, door op het door hem ingeslagen pad te blijven voortwandelen.

Manhigim der Ned. Israelietische Ringsynagoge van Veendam en Wildervank:
H. A. ZONTHEIM, *Manhig. O. Z.*
HEIJE LEVIE POLAK, *Manhig. Penningm.*
M. D. KAMERLING, *Ouderling.*

De *Staats-Courant* van den 16den September deelt mede het navolgende

Verslag der Commissie van Landbouw in de Provincie Groningen over de thans heerschende Aardappelziekte.

I. *Oorzaak en ware aard der aardappelziekte.*

Wij gelooven niet, dat men ééne onmiddellijke oorzaak der ziekte kan opgeven, maar rekenen, dat onderscheidene omstandigheden hebben medegewerkt om aan deze ziekte, die vroeger, volgens sommigen, niet geheel en al onbekend was, thans eene zoo geduchte uitbreiding te geven.

A. Onder de *voorbereidende* oorzaken noemen wij in de eerste plaats den vochtigen zomer van 1844, wanneer er eene zeer langdurige regenachtige weêrsgesteldheid geheerscht heeft, juist in den tijd, dat de aardappel zich het meest vormde en vele aardappelen, die naderhand tot poters gebruikt zijn, niet volkomen volvormd en droog uit de aarde kwamen.

Dit stemt ook overeen met de op eenige plaatsen gemaakte opmerking, dat er dit jaar een grooter aantal dan in vorige jaren van de gepote aardappelen niet zijn opgekomen.

In de tweede plaats gelooven wij, dat velen voor hunne pootaardappelen geene behoorlijke zorg dragen, dat zij die soms op vochtige, bedompte plaatsen bewaren, waardoor er eene broeijing of gisting in de pootaardappelen en hierdoor bederf ontstaat.

Dit heeft er welligt toe bijgedragen, dat men in de laatste jaren reeds dikwijls harde, drooge plekken binnen in de aardappelen heeft opgemerkt, waardoor welligt mede eenige voorbeschiktheid tot de thans heerschende ziekte is gegeven; maar deze oorzaak kan niet *algemeen* genoemd worden, daar ons zeer vele gevallen bekend zijn van landbouwers, die hunne pootaardappelen met veel zorg en gedurende eene lange reeks van jaren steeds op dezelfde wijze bewaren, en die evenwel dit jaar de ziekte vrij algemeen op hunne velden bespeurd hebben; iets, dat zij vroeger nooit zoo ondervonden hadden.

Sommigen meenen, dat de strenge koude van den afgeloopen winter, vooral in de maand Maart, aanleiding zoude hebben kunnen geven tot eenig bederf in de poters; dan ook dit is hoogst onwaarschijnlijk, daar velen buiten twijfel *genoegzame* zorg voor de pootaardappelen dragen en, onder anderen, alle aardappel-soorten (22 in getal), welke in den landhuishoudelijken tuin te Groningen gekweekt zijn, aan dezelfde ziekte geleden hebben, niettegenstaande zij 's winters, ontwijfelbaar buiten de vorst, in de oranjerie van den hortus bewaard geweest waren.

B. De meer onmiddellijke, aanleidende oorzaken, welke wij meenen, dat alle *te zamen* hebben medegewerkt en waarvan wij gelooven, dat ééne derzelve alleen niet genoegzaam zoude geweest zijn om het kwaad voort te brengen, zijn, naar ons inzien, de volgende:

1) Het gewas stond overal buitengemeen weelderig en volsappig. Men weet het, hoe al te geil gewassen of op te sterk bemeste akkers geteeld graan dikwijls aan ziekten blootstaat, die zich als *roest*, *brandkoorn* en andere, met het aanwezen van *cryptogamische* planten in verband staande uitslagziekten kenmerken. Hier kwam bij:

2) Eene sterke hitte in den voorzomer van 1845, welke in den landhuishoudelijken tuin te Groningen op goede, goedgeplaatste thermometers waargenomen is:

op den 13den Junij op 87° Fahr.
„ den 3den Julij „ $87\frac{1}{2}$° „
„ den 7den Julij „ $91\frac{1}{2}$° „

eene hitte, zóó sterk, dat menschen op het veld zijn doodgebleven, de bladeren van vele planten slap nederhingen en de aarde zelve, zoo als vele personen, die met het wieden op den akker en in tuinen bezig waren, hebben opgemerkt, ook nog eenige weken daarna zoo warm was, dat het bij het wieden aan de handen hinderde. Welligt, dat hierdoor reeds de grond daartoe gelegd werd, dat de aardappelen later juist digt aan de oppervlakte van den bodem het eerst bedierven, en wel vooral aan die zijde van den knol, die naar boven toe gewend was; althans bij die aardappelsoorten, welke hare knollen digt aan de oppervlakte der aarde gewoon zijn te vormen, of waarbij de ophooging derzelve met aarde verzuimd was. Deze hier opgegevene oorzaak heeft de aandacht van velen getrokken. Men beschreef de hoedanigheid der uit den grond gedolvene aardappelen, alsof zij in warm water gelegen hadden. Men heeft opgemerkt, dat aardappelen, die toevallig op eenigerhande wijze op den akker bedekt waren, zeer lang van de ziekte verschoond bleven; als ook dat hoog aangeaarde planten, b. v. waar dit op wijde rijen met den aanaardploeg geschiedt, iets minder van de ziekte geleden hebben. (In de *Provinciale Groninger Courant* van den 22sten Augustus 1845 wordt ook de opmerking medegedeeld, dat er „kort na dien bekenden heeten Maandag (den 7den Julij) een warme, schier heete regen gevallen was, die het water in de slooten en grachten niet alleen nog warmer, maar ook den grond, die reeds buitengemeen heet was, nog gloeijender gemaakt had.")

3) De natte weersgesteldheid, die van half Julij tot bijna op het einde van Augustus zonder noemenswaardige tusschenpoozen heeft voortgeduurd. De vochtigheid en het *gemis van zonneschijn* gaven, bij zeer volsappige en door vroege hitte overprikkelde planten, eene neiging tot rotting en waren der ontwikkeling van schimmelachtige en cryptogamische planten bijzonder gunstig; inzonderheid op gewassen, die in het vorig jaar, in hetzelfde tijdperk hunner ontwikkeling, aan gelijksoortige oorzaken blootgesteld waren. Het *lang voortduren* toch en de *herhaling* van *dezelfde* weêrsgesteldheid overwint ten laatste — bij den mensch merkt men het even als bij de planten op, — den wederstand van het organisme en brengt alzoo ziekten voort.

4) Op zeer vele plaatsen in ons vaderland heeft men op den 21sten en 22sten Julij een' ongewonen stinkenden mist opgemerkt. Velen zijn van meening, dat dit tot de vorming der ziekte kan hebben medegewerkt. Immers al kort daarna, in Groningen zeker reeds op den 28sten Julij, in Noord-Braband nog iets vroeger, werd de ziekte met duidelijkheid gezien. Men mag zeggen, dat wij de reden van zoodanige werking van een' stinkenden mist niet kunnen opgeven, de zaak zelve kan daarom toch waar zijn. De ware natuur toch van een in de lucht aanwezig en eene epidemische ziekte bij den mensch te weeg brengend *miasma* is ons ook onbekend, en toch kan het aanzijn van zulk een miasma op geene goede gronden geloochend worden. Hoe menigmaal ontstaan bij de plant uit eene ons in hare ware natuur niet wel bekende werking des dampkrings (meestal echter tijdens sterke afwisseling van langdurige vochtigheid en hitte) eerst honigdauw, daarna roest of andere uitslagziekten. Wij willen de mogelijkheid alzoo van de medewerking van genoemden mist tot het voortbrengen der aardappelziekte geenszins onder de onwaarschijnlijkheden rangschikken.

Alle waarnemingen toch, alle beschrijvingen der ziekte komen daarin overeen, dat deze van boven aangevangen is, dat zij zich het eerst op de bladen en stengen vertoond heeft en dat eerst later de knol is aangetast; hetwelk nog bevestigd wordt door eene op twee plaatsen in de provincie Groningen gemaakte opmerking, dat aardappelen (overgeblevene poters), die in eene schuur gedurende den zomer bewaard zijn gebleven, ook geen hinder van de ziekte gehad hebben; dat van de knollen, zoo als wij reeds zeiden, meestal eerst de bovenste en van deze de buiten- en bovenkant het eerst waren aangedaan; want hoewel er uitzonderingen bestaan, in het algemeen was dit toch het beloop der ziekte. Van de steng was ook doorgaans eerst het buitenste deel aangetast, zoodat er veel grond is om te gelooven, dat de ziekte op het blad is ontstaan en zich van dáár, door de door de schors van de steng nederdalende vochten, aan de onderaardsche deelen en hier bij weder het eerst aan de schors derzelve heeft medegedeeld.

5) Op de bladen merkte men vlekken, doodelijke plekken op, maar ook eene soort van schimmel, welke, onder anderen door de heeren MOLESCHOTT en VON BAUMHAUER afgebeeld en tot het *Fusisporium solani* van VON MARTIUS gebragt is. Dergelijke schimmelplantjes zijn ook hier opgemerkt, in gedaante vrij goed met de afbeeldingen van MOLESCHOTT en VON BAUMHAUER overeenkomende.

Hoogst waarschijnlijk komt het ons echter voor, dat al de genoemde oorzaken te zamen der plant eene groote neiging tot verrotting en tot de vorming der schimmelplantjes gegeven hebben, en dat deze laatste, eenmaal aanwezig zijnde, door de gestadige voortduring der zelfde weêrsgesteldheid, zich met die onbegrijpelijk snelle voortplanting hebben vermeerderd, hoedanige wij bij deze soort van schepselen dikwijls opmerken.

C. De naaste oorzaak of de natuur der ziekte houden wij alzoo voor eene *uitslagziekte* of *schimmelvorming in het blad*, waardoor schadelijke, doodende en alzoo (inzonderheid bij de daartoe gunstige weêrsgesteldheid) rotting te weeg brengende vochten naar beneden in de plant gevoerd zijn. De schadelijke, doodende werking van cryptogamische planten is in het algemeen meermalen aangewezen, maar wordt ook in het plantenrijk zelf met een duidelijk voorbeeld aangetoond bij den roest (*Uredo rubigo*), bij de *granen*, enz. Als de roest zich op ééne plek op het blad van haver of tarwe bijv. ontwikkelt, ziet men, dat een gedeelte van het blad geel en gestorven is, juist langs dezelfde bladnerf, waarlangs ook de roest voorkomt. Rondom roestplekken (*Aecidium cancellatum*) op perenbladeren en vaak rondom andere cryptogamen op eenig blad, bijv. op den eschdoorn, eiken, enz., ziet men het blad gestorven onmiddellijk rondom de cryptogamische plant.

Binnen in de steng of binnen in de knolwortels hebben wij geene zwamsoorten kunnen bespeuren; zoodat wij de ziekte van deze, die zich ook iets later openbaarde, meer als een gevolg van die der bladeren beschouwen.

Het medegedeelde over den aard der ziekte stemt ook volkomen overeen met den waargenomen loop der ziekte, die zeer dikwijls, op eene enkele plaats (dikwijls eene lage of bijzonder vette plek, eene aangevulde voormalige sloot bijv.) op den akker ontstaande, zich van dáár met ongeloofelijke snelheid, als door *besmetting*, over het overig gedeelte des velds en op andere nabijgelegene akkers verspreidde. Velen *meenen* opgemerkt te hebben, dat de verspreiding der ziekte meer of min de rigting van den wind volgde, en dat, als eenig aardappelveld door digt bosch voor den alsdan heerschenden wind beschut was, de ziekte zich het eerst vertoonde dáár, waar eene opening voorhanden was, die toegang aan de lucht verleende, terwijl aardappel-akkers, overigens droog genoeg gelegen, doch aan *alle* kanten door bosch omsloten, niet dan zeer laat door de ziekte werden aangetast.

Hoogst waarschijnlijk zal en deze schimmelsoort en deze gansche ziekte ook vroeger wel hier te lande bestaan hebben, maar in zulk eene geringe hoeveelheid en weinige uitgebreidheid, dat zij de aandacht niet tot zich getrokken heeft. Thans, door de weêrgesteldheid van twee jaren achtereen begunstigd, heeft zij dat schrikbarend aanzien verkregen, dat met reden algemeene bekommering wekt. Zoo zal eenige rups of ander ongedierte jaren lang schier onopgemerkt voortleven, tot het op eenmaal, door de omstandigheden en vooral door den overvloed van voor haar dienstig voedsel begunstigd, zich bijna plotseling algemeen verbreidt en groote schade aanrigt, om straks soms even plotseling weder te verdwijnen.

Dat de ware natuur der ziekte bij de aardappelen vooral in zwammetjes, door de omstandigheden in hunnen groei begunstigd, moet gezocht worden en wel bepaaldelijk in eene zwamsoort, die *eigenaardig* op den aardappel voorkomt, kan ook daaruit blijken, dat van alle andere planten, die in de nabijheid der zieke aardappelen stonden, geene op eene eenigzins noemenswaardige wijze zijn aangedaan, zelfs planten niet, die in *onmiddellijke* aanraking met het aardappelenloof kwamen; ook geene andere wortelgewassen, zoo als de *aardpeer* (*Helianthus tuberosus*), wortelen of peen, cichorei, dahlia's, enz., welke laatste anders in wortelvorming veel overeenkomst met de aardappelen vertoonen.

Wij houden de thans heerschende als eene wel is waar, volgens sommigen, vroeger meer of min opgemerkte, maar althans bij de natuurkundigen nog onbeschrevene ziekte. In allen gevalle verschilt zij veel van den door von Martius beschreven *kanker* en de zoogenaamde *schurft* der aardappelen, welke beide ziekten hare oorspronkelijke zitplaats in den knol, niet in het blad hebben.

II. *Middelen.*

Zoo de tot dusverre uit vrij algemeene ondervindingen omtrent de oorzaken en den waren aard der ziekte opgemaakte beschouwingen als gegrond worden aangenomen, kan men daarop verder voortbouwen en de hulpmiddelen tegen het kwaad aanwijzen. Deze zijn van driederlei aard:

1) Middelen, welke niet in onze magt staan, bepaaldelijk eene andere, meer droge weêrsgesteldheid. Immers, zoo het waar is, dat overvloed van vocht en gebrek aan licht de schimmelvorming in het blad hebben helpen ontwikkelen en, ontwikkeld zijnde, verder hebben uitgebreid, volgt hieruit, dat eene tegenovergestelde weêrsgesteldheid hoogst waarschijnlijk het kwaad zal doen afnemen of ook wel geheel uitroeijen.

Deze opmerking staat ook in verband met die hulpmiddelen, waarvan de menschelijke kunst en wetenschap wèl, althans in zekere mate, kan gebruik maken en welke op dit oogenblik (28 Augustus), nu het jaargetijde reeds zoo ver verstreken en de ziekte hare tijdperken van verwoesting hoofdzakelijk reeds doorloopen heeft, inzonderheid moeten bestaan;

2) In de middelen, om eenen terugkeer der ziekte zoo veel mogelijk voor te komen. Hiertoe rekenen wij:

a. De aardappelen zoo lang in den grond te laten zitten, tot zij bij volkomen *droog* weder kunnen worden uitgedolven. De ondervinding heeft velen alreeds geleerd, dat het uitdelven der aangestokene of althans meer of min zieke aardappelen de verrotting derzelve bespoedigt. Wenschelijk komt het ons alzoo voor, dat zij eerst in den grond en na de uitdelving in de lucht zooveel mogelijk behoorlijk uitdroogen. Van groot gewigt zal dit waarschijnlijk ook zijn, om de aardappelen tot eene gezonder spijze te maken en om die 's winters langer te doen duren.

b. Dit geldt inzonderheid de aardappelen, die men een volgend jaar voor poters zal gebruiken. Men pote volstrekt geene ziekelijke aardappelen. Men zoeke de poters zorgvuldig van de gezonde struiken uit, en beware die droog met de meeste naauwlettendheid.

Daar op zandgronden de ziekte over het algemeen veel minder geheerscht heeft dan op de klei, zoo ware de voorzorg op vele plaatsen raadzaam, om de poters zoo veel mogelijk van het zand te laten komen, van die enkele plaatsen, welke het geluk gehad hebben van de ziekte bevrijd gebleven te zijn.

c. Het loof der zieke aardappelen, dat buitendien geene waarde heeft, worde op het veld verbrand en men verniele tevens alle onbruikbare en verrotte aardappelen, zoodat er van het ziekelijk gewas zoo min mogelijk op het veld overblijve.

d. Gronden, waar thans aardappelen staan, worden een volgend jaar, zoo dit eenigzins kan, niet weder voor dezelfde teelt gebezigd, daar het mogelijk is, dat de kiem der ziekte (de zaden der genoemde schimmelplantjes) in den grond bewaard blijve en de ziekte een volgend jaar aldaar op nieuw doe uitbreken. Om dezelfde reden worde de aardappelgrond na het uitdelven der aardappelen met kalk bemest, omgeploegd of omgespit, blijve, als hij niet voor wintergewas gebruikt wordt, den winter over ongeëgd liggen, opdat de lucht en de wintervorst diep in den grond indringen, en worde in het voorjaar zoo mogelijk weder met kalk bemest, of met verdund zwavelzuur (1 deel op 100 deelen water) begoten.

e. Een volgend jaar kweeke men den aardappel alleen op genoegzaam drooge gronden, waar men in tijds door eene behoorlijke afwatering, begreppeling, enz. voor eene droge ligging gezorgd heeft, en ontwijke voor deze teelt zoo veel mogelijk die plekken, welke door boomgewas of huizen beschaduwd en daardoor vochtig zijn.

Daar de kiem der ziekte hier te lande nu eenmaal bestaat, zijn alle zulke voorzorgen een volgend jaar dubbel noodzakelijk. Men heeft dit jaar de grofste aardappelsoorten en die op krachtigen zandgrond, het wijdst geplant, groeiden, het langst aan de ziekte weêrstand zien bieden. Men pote een volgend jaar dan ook vooral zulke meerendeels vrijgeblevene soorten van aardappelen, plante die iets ruimer dan gewoonlijk en liefst op rijen, om zoo ook de plant behoorlijk te kunnen aanaarden, den grond droog en den toegang van de lucht tot de onderaardsche deelen van het gewas open te houden.

f. Sommigen zijn van meening, dat de thans heerschende aardappelziekte ontstaan zoude zijn uit eene langzame ontaarding, eene veroudering als het ware van dit gewas, omdat dit zoo hoogst zelden door *zaad*, maar meest altoos door den *knol* alleen wordt voortgeplant. Dit kan echter de oorzaak der ziekte niet wezen, waarvan wij, behalve andere redenen, alleen dit ten bewijze willen aanvoeren, dat ons onder de gemeente Marum, in de provincie Groningen, een geval bekend is van een' akker aardappelen, die eerst voor drie jaren uit *zaad* waren aangeteeld, doch die even zoowel als de andere soorten door deze ziekte waren aangedaan. Dergelijke gevallen worden ook van elders verhaald, ook van aardappelen die voor 1 en 2 jaren uit *zaad* waren voortgebragt. Wanneer men echter in aanmerking neemt, dat men door zaaijing dikwijls zeer goede, geheel versche soorten, als het ware, verkregen heeft, gelijk de namen *zaailingen*, *zaaizeeuwen*, enz., op meer dan ééne plaats aanduiden, en men in aanmerking neemt, dat de pootaardappelen zelve ligtelijk de kiem der ziekte kunnen overbrengen, hetwelk bij eene geheel hernieuwde voortplanting door *zaad* daarentegen hoogst onwaarschijnlijk is, zoo is de proef, om dit gewas, op daartoe geschikte gronden, ook nu nog weder uit *zaad* te vermenigvuldigen, naar ons inzien allezins aan te raden.

3) Wanneer onverhoopt, niettegenstaande deze voorzorgen, de ziekte een volgend jaar zich op nieuw weder mogt vertoonen, zoude men:

a. bij het *eerste* begin der ziekte kunnen beproeven, het *eerst* aangedane loof dadelijk af te maaijen en te verbranden, om zoo doende de besmetting dier woekerplanten, zoo mogelijk, in de beginselen te stuiten.

Daar dit echter *spoedig* moet geschieden en over eene eenigzins uitgebreide oppervlakte het gewas der aardappelen te veel zoude benadeelen, zoo zoude men

b. alle aangetaste plekken niet alleen, maar ook het geheele aardappelveld, waar het kwaad zich mogt vertoond hebben, tegen den avond kunnen begieten met *halkwater* of, naar ons inzien, liever nog met *verdund zwavelzuur*, welke beide, volgens de proeven van Moleschott en von Baumhauer, voor de genoemde cryptogamen schadelijk zijn en waarvan het zwavelzuur nog daarteboven als rottingwerend bekend staat.

Het is ons uit opzettelijke proefnemingen gebleken, dat eene begieting der aardappelen met zwavelzuur (1 deel in 100 deelen water) voor dit gewas onschadelijk is, zelfs al wordt het tweemalen daags herhaald; kalk, hetzij als gewone bemesting, hetzij bij overstrooijing, hetzij als kalkwater over het veld gebragt, is daarenboven voor alle onze bouwgronden dienstig, zoowel om andere redenen, als in dit geval, omdat hij de droogte van den bodem allezins bevordert.

c. Bij de mogelijkheid eindelijk, dat deze ziekte nog eenigen tijd blijft heerschen en een volgend jaar misschien evenveel verwoestingen aanrigt als dit jaar, zal het ook geene nuttelooze voorzorg zijn, om in tijds bedacht te wezen om genoeg zaaizaad en poters te hebben van die gewassen, welke voor mensch of vee tot voedsel kunnen verstrekken en waardoor wij alzoo, ten minste gedurende eenigen tijd en voor een gedeelte, door die in plaats van aardappelen of op opengevallen plekken op den aardappelakker te kweeken, de zoo nuttige aardappelplant zonder gevaar van hongersnood zouden kunnen missen. Hiertoe rekenen wij, behalve de *granen*, *erwten*, *boonen*, van welke laatste de *paardenboonen* en het nat, waarin die gekookt zijn, hoewel niet tot een aangenaam, dan toch tot een onschadelijk en onkostbaar voedsel kunnen dienen, de verschillende *koolsoorten* en inzonderheid *wortelgewassen*, als onderscheidene soorten van koolrapen of *rutabaga's*, welker aankweeking met nut algemeener konde zijn, *knollen*, *mangelwortel*, in blad en wortel ook voor den mensch bruikbaar, gewone *wortelen* of *peen*, *aardperen* (*Helianthus tuberosus*) of de *topinambours*, die op zandgronden goed wassen, de strengste vorst verdragen, voor het vee een goed voedsel zijn en die, wel is waar, in hunne wortels zooveel niet opbrengen als de aardappelen, maar wier loof ook nog door het vee gegeten kan worden. Runderen althans hebben wij het meermalen zien eten. Mogten vooral ook de stokerijen minder aardappelen tot eenen verderfelijken drank verstoken!

III. *Gebruik der ziekelijke aardappelen.*

In eene geringe hoeveelheid gebruikt, schijnen de ziekelijk aangedane aardappelen geene schadelijke gevolgen bij mensch of vee te weeg te brengen. Veeartsen hebben ons verzekerd, en wij zelven hebben het op vele plaatsen gezien, dat men zonder nadeel de ziekelijke aardappelen vooral gekookt aan varkens voederde. Dat de mensch hiervan ook geen nadeel heeft, mits de bruine verrotte *plekken* (*) worden uitgesneden, schijnt mede algemeen waar te zijn. Zeker is het althans, dat de oogenschijnlijk gezonde aardappelen, welke te gelijk met zieke aan denzelfden wortel zitten, geen nadeel te weeg brengen.

Dat echter werkelijk *verrotte* aardappelen voor mensch en vee schadelijk zijn, behoeft geen betoog, maar dat ook een overvloedig gebruik van half zieke aardappelen, zonder afwisseling met andere spijzen, nadeelig wordt, schijnt de ondervinding mede te bewijzen. Bij Warffum in de provincie Groningen heeft men, volgens de waarnemingen van dr. R. Westerhoff, in de laatste dagen van Augustus (vroeger was dit niet opgemerkt), bij onderscheidene personen schadelijke gevolgen van het gebruik van zieke aardappelen waargenomen, bestaande in een gevoel van zwaarte en drukking in de maagstreek na den maaltijd, in misselijkheid en opgevolgde braking met pijn in maag en buik, welke laatste opgezet en gespannen was. Ook bij *schapen*, die met zoodanige zieke aardappelen gevoederd waren, heeft men bij Uskwert (provincie Groningen) vrij ernstige ongesteldheid waargenomen, welke echter, na het terughouden van dit voedsel, spoedig weder geweken is.

IV. *Middelen om den mogelijk nadeeligen invloed der aardappelen op de gezondheid voor te komen.*

Behalve enkele in de vorige regelen reeds aangestipte waarschuwingen en de algemeene diætetische voorschriften, om het uit aardappelen bestaand voedsel met andere soorten van spijzen te doen afwisselen, enz., hoedanige voorschriften echter minder tot onze bevoegdheid behooren, weten wij onder deze afdeeling niets anders op te geven, dan hetgene gegrond is op de reeds aangehaalde onderzoekingen van Moleschott en von Baumhauer: dit, namelijk, dat het zetmeel in de zieke aardappelen in dezelfde hoeveelheid en van dezelfde hoedanigheid als in de gezonde wordt aangetroffen, zoodat de bereiding van *meel*, gelijk men verneemt, dat sommigen dit reeds in het groot bewerkstelligen, nog tot eenen aanmerkelijken steun bij het te wachten gebrek aan levensmiddelen zoude kunnen verstrekken. Wij meenen echter, dat deze laatste gewigtige omstandigheid nog nader aan een bepaald scheikundig onderzoek behoorde onderworpen te worden.

Eindelijk vermelden wij nog ten slotte, dat het sommigen gelukt schijnt te zijn, om door het droogen der ziekelijke, maar nog niet geheel verrotte aardappelen in eenen gewonen bakkersoven, dezelve zoo te bewaren, dat zij naderhand gestoofd ten gebruike zeer dienstig bevonden zijn.

(*) In de *Staats-Courant* staat *pletten*. — Deze en enkele andere drukfouten zijn in *dezen* afdruk verbeterd.

LEENS, 12 September. De vroeger vermelde beroeping naar herwaarts is door den weleerw. zeer gel. heer J. Douwes, Jr., aangenomen.

's GRAVENHAGE, 15 September. Door Z. M. is, bij besluit van den 7den Sept. jl., no 240, goedgekeurd de uitgebragte beroeping van predikant bij de Hervormde gemeente te Groningen op den weleerw. zeer gel. heer A. T. Reitsma, pred. te Roordahuizen.

Uit eene door den minister voor de zaken der Hervormde eeredienst, enz., aangebodene nominatie, tot vervulling der predikantsplaats in de Hervormde gemeente van Buren, zijnde eene Koninklijke collatie, heeft Z. M. benoemd den heer A. Dekkers, predikant te Garderen, alsmede in de Herv. gemeente van Annerveen (Drenthe), zijnde eene Koninklijke collatie, tot predikant aldaar, den heer A. Brouwer, kand. tot de H. dienst te Groningen.

AMSTERDAM, 16 September. Gisteren avond is, door de generale kerkelijke vergadering van de Evangelisch-Lutersche gemeente alhier, tot leeraar bij die gemeente, in plaats van wijlen den wel eerw. en hoog gel. heer G. F. Sartorius, met bijna algemeene stemmen beroepen de wel eerw. zeer gel. heer Albertus Johannes Schröder, predikant te Arnhem.

UTRECHT, 16 September. Uit het bevorens bekend gemaakte twaalftal predikanten is heden, door den breeden kerkeraad der Gereformeerde gemeente alhier, gemaakt het volgende zestal: ds. J. H. Bösken, predikant te Vlissingen; J. C. van Marken, te Dordrecht; J. R. Wernink, te Vlaardingen; J. F. Kuijper, te Middelburg; J. P. van Harengcarspel, te Leeuwarden, en D. Pyzel, te Dordrecht.

ZEETIJDINGEN.

Gepasseerd te Rendsburg den 10 Sept., kapit. *Duit* Maria, van Amsterdam n. Kiel; *Hazewinkel* Anja, van Hamburg n. Stettin; den 11den *Pronk* Gesina, van Hamburg n. Wolgast; *Flonk* jonge Flonk, van Faxoe n. Groningen; *Drok* Middelstijn, van Memel n. Harlingen; *Prins* Lammechiena, van Kiel n. Dordrecht. — Te Tonningen den 8 Sept., *de Jong* Catharina Cornelia, van Dantzig n. Oldenburg; *Scholtens* Alida, van Dantzig n. Amsterdam; den 9den *Teensma* Jacoba, van Nakskov n. Holland; *Douwes* Johanna, van Hamburg n. Dantzig; den 10den *Wever* jonge Hendrik, van Hamburg n. Koningsbergen; *Teensma* jonge Ype, van Zwolle n. de Oostzee; *Meijer* vr. Trijntje, van Lubeck n. Amsterdam; *Kramer* de Gebroeders, van Hamburg n. Koningsbergen.

Binnengekomen te Amsterdam den 15 Sept., kapit. *Scholtens* Europa, van Hamburg; den 16den *Botje* Sara en *Rasker* Toekomende Vrouw, beide van Londen. — Te Texel den 14 Sept., *de Jong* de jonge Reintje, *Stuveling* Christina Maria, *Schuur* Johanna Gesina en *Swart* Maria, alle vier van Londen. — In het Vlie den 14 Sept., *Bakker* Hendrika Marchiena en *Scholtens* Alida, beide van Dantzig; *Teensma* Jacoba, van Nakskov, *Scholtens* vr. Alida, van Faborg; *Rasker* Berendina, van Bremen. — Te Brielle den 14 Sept., *Brakke* Hillechina, van Havre, als bijlegger. — Op de Rivier van Nantes den 9 Sept., *Doewes* Geerdina, van Rotterdam. — Te St. Valery sur Somme den 3 Sept., *Hansen* Heldina, van Frederikshaal; den 8sten *Rentes* jonge Jan, van Rotterdam. — Te Gravesend den 10 Sept., *Puister* Fennegina, van Groningen; den 11den *Lucht* vr. Tonkea, van Carolinerzijl. — Bij Plymouth den 11 Sept., *de Boer* Anna Agatha, van Liverpool n. Rotterdam. — Te North Shields den 10 Sept., *Munneke* Wilhelmina Hendrika, van Harlingen. — Te Harwich den 11 Sept., *Patje* Annagiena en *Goosens* Onderneming, beide van Londen n. Petersburg. — Te Bolderaa den 3 Sept., *Smit* jonge Gerrit, van Amsterdam — Te Memel den 3 Sept., *Boon* Jacoba Hazewinkel en *Westers* jonge Derk, beide van Harlingen. — Te Dantzig den 2 Sept., *van Duinen* Alkanna Elisabeth en *Stuit* jonge Lieffert, beide van Amsterdam; *Bieze* Bouwina en *Mulder* Wendelina, beide van Medemblik; *Mulder* vr. Lubiena, van Groningen; den 3den *Taai* Gesina Jantina en *Klein* jonge Roelof, beide van Amsterdam; *Pott* Herstelling, van Rotterdam. — Te Bergen den 18 Aug., *Duintjer* Catharina Frederika, van Maldon. — Te Hamburg den 11 Sept., *Hulzebos* Catharina en *Nielsen* Sophia Frederika, beide van Amsterdam; den 12den *Mulder* Marchiena, van Brussel; *Kroon* Catharina Hendrika, van Amsterdam. — Te Bremerhaven den 10 Sept., *Dauws* Venus, *Bakker* vr. Jantje, *Santjer* vr. Trientje, *Weber* vr. Bilta, *Huisman* de 4 Gebroeders en *Geltes* de 2 Gezusters, alle zes van Groningen; *Ulrichs* Christina en *Otten* vr. Trientje, beide van Delfzijl; *Scherpbier* de Hoop, van Drammen.

Binnengekomen te Amsterdam den 16 Sept., kapit. *Swart* Maria, *Schuur* Jantina Gesina en *Stuiveling* Christina Maria, alle drie van Londen; *Bakker* Hendrika Marchina, van Dantzig; *Rasker* Berendina, van Bremen. — Te Texel den 16 Sept., *Goossens* Onderneming, van Londen; *Muntendam* Reinauw Engelkens, van Newcastle; *Visser* Mina en *Buiten* Hendrina, beide van Hull; *Eeknoff* Rosina, van Holbeck. — Te Hevoet den 15 Sept., *Pott* het Vertrouwen, den 16den *Kuiper* Annechiena Elsina en *de Boer* Anna Agatha, alle drie van Liverpool; *Klasen* Alida Jantina, van Londen. — Te Bolderaa den 4 Sept., *Plukker* jonge Hendrik, van Harlingen; *de Jonge* Fennegina, van Boulogne. — Te Dantzig den 5 Sept., *Douwes* jonge Willem, van Hamburg; den 7den *Pijbus* Annechiena Jantina en *Teensma* Reintje, beide van Amsterdam; den 8sten *Dijkhuis* Christina, van Calmar. — Te Hamburg den 14 Sept., *Gnodde* Alida Sophia, en op de Elve den 11den *Joosten* Goede Verwachting, beide van Amsterdam. — Te Bremerhaven den 11 Sept., *Scherpbier* jonge Anna, van Drammen; den 12den *de Jonge* Catharina Cornelia, van Dantzig.

In lading te Londen den 12 Sept., kapit. *Schoon* Fenna, voor Amsterdam; *Botje* Sara Maria, voor Rotterdam. — Te Liverpool den 11 Sept., *Potjer* Catharina Jantina, voor Antwerpen; den 12den *Huisman* Onrust, voor Rotterdam.

Zeilklaar te Londen den 11 Sept., kapit. *Kroon* vr. Wicherdina en *Klasen* Alida Jantina, beide naar Rotterdam. — Te Liverpool den 11 Sept., *Roelfsema* Hillechiena Geerdina, naar Rotterdam. — Te Livorno den 4 Sept., *de Vries* Johanna de Vries, naar Hamburg.

Vertrokken van Amsterdam den 13 Sept., kapit. *de Jong* Anna, naar Riga; *de Boer* Gesina, naar Dantzig; *van der Veer* Vriesland, naar Drammen; den 14den *Smit* Jantina Margaretha, naar Kroonstad; *Boer* Margina, naar Nantes; *Ouwehand* Fransiska Maria, naar Hull; *Kuiper* vr. Neeltje, naar Stettin; *de Vries* de 5 Gezusters, naar Bremen; *Ketelaar* de Hoop, op avontuur; den 16den *Bakker* Jacoba, naar Newcastle; *van Wijk* Jennij, naar Hull; *Meijer* Vriendschap, naar Hamburg. — Van Texel den 14 Sept., *Tuinteler* Geertruida, naar Londen; *Hansen* Fortuna, naar Bergen; *Drewes* Tjakkien, naar Dantzig; *Dik* Meinkina, op avontuur. — Uit het Vlie den 13 Sept., *Kuiper* Gustaaf, naar Schotland; *de Haan* Anna Jantina, naar Newcastle; *Boeling* Alida en *Boswijk* Geertruida, beide naar Stettin; *de Groot* de 3 Gezusters, naar Oudsoen; *Meijer* Franciscus, op avontuur; den 14den *Gust* de Hoop, naar Hartlepool; *Hansen* Anna Christina, naar Faaborg; *Kraan* vr. Helena, naar Christiansand; *Lukje* Liefdadigheid, naar Noorwegen; *Kamminga* Oldambt, op avontuur. — Van Helvoet den 15 Sept., *Bakker* Johanna, naar Petersburg; *Potjewijd* Alberdine, naar Randers. — Van Brielle den 14 Sept., *Hitman* jonge Hendrik en *Das* Hermanna, beide naar Stettin; den 15den *Wever* Gesina Beerta, naar Stettin. — Van Vlissingen den 15 Sept., *de Jong* Alida Ikina, naar Lubeck. — Van de Rivier van Nantes den 10 Sept., *Cramer* Jacoba Maria, naar Amsterdam; *Breeland* Hendrika Jacoba, naar Rotterdam. — Van Hull den 10 Sept., *Buiten* Hendrina, naar Zwolle; den 11den *Visser* Mina, naar Amsterdam. — Van Archangel den 28 Aug., *Brandt* Hector, naar Rotterdam. — Van Swinemunde den 7 Sept., *de Jonge* Annegiena en *Stratingh* Gesina, beide naar Amsterdam; *Lukkien* Tjakkien, naar Veendam. — Van Kiel den 10 Sept., *Mulder* Jantina Gesina, naar Amsterdam. — Van Hamburg den 12 Sept., *Bieze* Anna, naar Nantes. — Van Cuxhaven den 11 Sept., *Scholtens* Europa en *de Vries* vr. Ida, beide naar Amsterdam. — Van Bremerhaven den 8 Sept., *Rasker* Berendina, naar Amsterdam; *Tammen* jonge Hero en den 10den *Dijk* Aikea, beide naar Groningen.

Vertrokken van Amsterdam den 16 Sept., kapit. *van Wijk* Jacoba, naar Londen; *Wolthuis* vr. Klasina, op avontuur; den 17den *Joosten* Goede Verwachting en *Meiners* Tekla Maria, beide op avontuur. — Uit het Vlie den 15 Sept., *Klaassens* Catharina, naar Sunderland. — Van Hamburg den 12 Sept., *Douwes* Eendragt, naar Riga.

Het schip *Johanna*, kapit. Middents, van Stettin naar Londen, is gedurende een' orkaan gezonken, doch de kapitein en een man der equipage door eene Hollandsche visschuit gered.

Het schip *Groot Lankum*, kapit. de Weerd jr., van Archangel naar Amsterdam, is den 30 Aug. te Nye Hellesund, na geruimen tijd zwaar weder doorgestaan te hebben, met verlies van verschansingen, zeilen, enz. binnengeloopen.

Het schip *Annagiena Hendrika*, kapit. van Dijk, van Groningen naar Londen, te Helgoland met schade binnengeloopen, is door den kapitein verlaten en zal verkocht worden; de lading is, gedeeltelijk beschadigd, geborgen.

Delfzijl den 18 Sept. Binnengekomen den 14den kapit. *Slik* de jonge Willem, van den Pr. Polder; *Modder* Margaretha en *Barghoorn* vr. Trientje, beide van Emden; den 16den *Visser* Carolina, van Dantzig. — Vertrokken den 14den *Kat* Stad Emden, naar Hamburg; den 15den *Mooi* de Vriendschap, *Pot* Margiena Margaretha en *de Groot* Jantina, alle drie naar Noorwegen; *Wilkens* ...., naar Dantzig.

Zoutkamp den 17 Sept. Binnengekomen den 16den kapit. *Gialt* Helena, van Liverpool. — Vertrokken den 15den *Blaauw* Gesina, op avontuur; *Blaauw* Jantina, naar Dantzig. — Zeilklaar, *Smit* Morgenster, op avontuur.

BURGERLIJKE STAND.

Van den 12den tot en met den 18den September 1845 zijn te *Groningen* geboren 12 zoons en 11 dochters; gehuwd 3 paren; overleden 6 ouden en 4 jongen.

PRIJZEN DER GRANEN, ZADEN, ENZ.

GRONINGEN, 16 *September*.

TARWE.			GERST.			
O. Bak	70 ℔	f 8,50	N. Wint.	52 ℔	f 5,10	Zw. Voer 41 ℔ f 2,65
Jar.	68 »	» 7,50	»	54 »	» 5,50	» 44 » » 2,90
»	70 »	» 8,00	»	56 »	» 5,90	BOONEN.
Old.	66 »	» 7,00	Zomer	52 »	» 4,45	O. Paardenb. f 7 00
»	68 »	» 7,25	»	54 »	» 4,75	N. » » 9,50,75
»	70 »	» 7,75	»	56 »	» 5,10	ZADEN, ENZ.
ROGGE.			Knobbe	60 »	» 5,75	
N. Inl.	64 ℔	f 6,40	N. HAVER.			Gr.Gort f 11 f 12,75
»	66 »	» 6,80	Dikke	41 ℔	f 2,55	Par.100N.℔ f 16 f 19
»	68 »	» 7,20	»	44 »	» 2,80	Koolz. f 8.50 f 11,25
O. »	66 »	» 6,75	»	47 »	» 3,10	Zomerz. f 9 a f 11
N. BOEKWEIT.			»	50 »	» 3,40	Boterz. f
Gr. Zd.	62 ℔	f 6,95	Bl. Voer	38 »	» 2,55	Dederzaad f
»	64 »	» 7,35	»	41 »	» 2,80	G.Mostz. f 6 a f 9,25
»	66 »	» 7,75	»		» »	Raapolie f 39,50 f 40
Veen		» »	Zw.Voer	38 »	» 2,45	Boter ¼ Ton f 22 f 25

Tarwe prijshoudend. — Rogge 10 cents hooger verkocht. — Boekweit veel aan en ging 25 cents lager traag af. — W. Gerst tot iets hoogere prijzen redelijk wel te verkoopen; Zomer en Knobbe in een doen. — Haver bij geringen aanvoer en veel vraag tot hoogere prijzen opgeruimd. — Boonen weinig aan, als genoteerd verkocht. — Groene Erwten f 12 a f 13. — Graauwe dito f 14 a f 16. — Koolzaad slap en weinig in omgegaan.

ROTTERDAM, 15 *September*. Heden was het met alle graansoorten weder in eene willige stemming en werden er vele zaken tot verdere prijsverbeteringen verhandeld. TARWE: Zeeuwsche, Vlaamsche en Overm. tot hoogere prijzen goed te plaatsen; roode inl. en vreemde soorten, zoowel als Poolsche tot verhoogde koersen goed afgaande. Verkocht: Oude Zeeuwsche, Vlaamsche en Overm. f 255, f 300; Jar. mooije en puike dito f 255, f 315; j. ord. en goede dito f 228, f 252; j. mind. en gem. dito f 210, f 225; j. Zomer dito f 210, f 225; nieuwe 1845 dito f 262, f 315; 125 ℔ o. with. Poolsche f 335; 132 ℔ o. Bovenl. f 335, f 340; 128, 129, 131 ℔ o. dito f 330, f 340; 130 ℔ j. Bovenl. f 320, f 324; 130 ℔ n. dito f 325; 128 ℔ j. Kleefsche f 325, f 328; 130, 131 ℔ o. en j. Bovenl. f 325, f 330; 128 ℔ j. with. Poolsche f 345; 129 ℔ Pommer in entr. f 305; 129 ℔ j. Holst. in entr. f 315. — ROGGE: Zeeuwsche, Vlaamsche, Overm. en Noordbr. tot verbeterde prijzen wel te plaatsen. Heden was de stemming wederom zeer aangenaam en heeft men eene verdere prijsverbetering ingewilligd. Verkocht: Jarige f 225, f 240; nieuwe 1845 Zeeuwsche, Vlaamsche en Overm. f 240, f 255; n. 1845 Noordbr. f 234, f 248; 117 ℔ j. Kolonie f 225; 118 ℔ j. Pruiss. f 245; 120, 121 ℔ j. dito f 260, f 262, f 263; 120 ℔ j. dito bij partij in entr. f 255; 124 ℔ Meckl. f 250; 117 ℔ Arch. f 250; 116 ℔ j. dito f 244; 116, 117, 120 ℔ j. Pruiss. f 240, f 245, f 255; 124 ℔ Meckl. f 252; 120, 121 ℔ gedr. Deensche f 251, f 253; 120 ℔ gedr. dito in entr. f 248; 116 ℔ Riga in entr. f 244; 123, 124 ℔ gedr. Deensche in cons. f 257, f 260. — GERST: Zeeuwsche, Vlaamsche en Overm. Winter zonder prijsverandering, Zo[illegible]

mer f 3 hooger verkocht. In vreemde ging tot eenige prijsverbetering goede handel om. Verkocht: Nieuwe 1845 Zeeuwsche, Vlaamsche en Overm. Winter f 165, f 171; n. 1845 dito Zomer f 153, f 159; 106 ℔ Pommer f 180; 112, 114 ℔ Deensche f 188, f 190, f 195; 108 ℔ Meckl. zeilende f 185; 115 ℔ Deensche dito f 195; 108 ℔ gedr. Rost. f 200. — HAVER: Zeeuwsche, Vlaamsche en Overm. met kleinen aanvoer en iets hooger wel afgaande; de nieuwe valt goed van kwal. Verkocht: Zeeuwsche, Vlaamsche en Overm. korte f 90, f 108; dito lange f 75, f 105. — BOEKWEIT: Nieuwe Noordbr. bedong f 288 a f 290; Fransche f 215, f 225; 's Hertogenbossche f 282; jar. Rijn f 265. — KOOLZAAD 1 p. vl. lager: Zeeuwsch, Vlaamsch en Overm. 56 a 61 p. vl.; Flakk. 58 p. vl.; Zomerzaad 52 a 57 p. vl.

AMSTERDAM, 15 *September*. In granen is weder veel omgegaan tot verhoogde prijzen. Tarwe. In entr.: 128 ℔ roodb. Poolsche f 310; 126, 128 ℔ Pommer f 293, f 300; 130 ℔ Stettin f 308; 122 ℔ b. Pools. f 285; 130 ℔ b. dito f 328; 126 ℔ dito f 300, f 309. In cons.: 128 ℔ b. Pools. f 350; 127 ℔ Norder f 300; 126 ℔ j. b. Pools. f 340; 129 ℔ roodb. dito f 340; 128 ℔ dito f 345, f 350; 126 ℔ b. dito aan de Zaan f 335; 129 ℔ b. Pools. f 340; 130 ℔ o. Bovenl. f 320. — Rogge; in entr.: 123 ℔ Stett. f 242; 120, 121 ℔ Pruiss. f 252, f 255; 117, 118 ℔ dito f 245, f 248; 120 ℔ Odessa f 245; 119 ℔ ger. Stettin f 235; 125 ℔ Anclamm f 250; 122 ℔ Rost. f 240; 120 ℔ Pommer f 235; 120 ℔ p. Stett. f 245; 125 ℔ Rost. f 248, f 250; 117 ℔ n. Archangel f 236. — Gerst f 8 hooger verkocht: 110 ℔ Pommer f 186 entr.; 110, 111, 112, 116 ℔ Deensch in cons. f 170, f 180, f 185, f 196; 119 ℔ Chevallier f 210; 110 ℔ Boheemsche f 183 zeilende. — Haver f 6 a f 8 hooger: 87, 88 ℔ fijne f 134, f 135; 80, 83, 90 ℔ Drents. f 115, f 118, f 130; 70 ℔ Voer f 105. — Boekweit weinig geveild en tot f 30 a f 40 hooger driftig weggekocht: 120, 122 ℔ n. Amersf., Nijkerker, Stichtsche en Gooische f 315, f 322; 118 ℔ p. Fransche f 270.

Koolzaad in een doen: Vriesch 56½ p. vl.; Oostvr. 59 a 59½ p. vl.; op 9 vat in Oct. 70 p. vl.; April 1846 68 p. vl.; Sept. 1846 62 p. vl. — Lijnzaad in een doen: 109 ℔ Arch. f 265. — Raapolie williger: per 6 w. f 41,25; vlieg. f 40 a f 40,50; Oct. f 40,75; Nov. f 41; Dec. f 41 a f 41,25; Mei f 39 a f 39,25. — Lijnolie per 6 w. f 30,25; vlieg. f 29,25. — Hennepolie per 6 w. f 33,50; vlieg. f 32,50. — Raapkoeken f 72 a f 76. — Lijnkoeken f 8,50 a f 10,50.

Van den 17den. Tarwe met goeden handel tot ruim vorige prijzen; in entr. verkocht 132 pd. Warener f 325; 130 pd. Rost. f 320; 128 pd. roodb. Pools. f 320; 127 pd. Pommer f 300; 126 pd. Silez. f 300; 127 pd. Neust. f 295; 127 pd. b. Pools. f 313; 125 pd. dito betere f 315; 130 pd. witb. Pools. f 340; 129 pd. b. f 330; 130 pd. Mecklenb. f 315; 130 pd. Saale f 316; in cons. 129 pd. Bovenl. f 315; 126, 130 pd. o. Zeeuws. f 300, f 345; 122 pd. jar. dito f 280; 121 pd. Vriesche f 262; 122, 123 pd. Gron. f 262, f 265. — Rogge mede met goeden handel: 121 pd. Pruiss. f 256; 119 pd. dito f 249; 124, 126 pd. Rost. f 248, f 255; 120 pd. Pruissische f 252. — Gerst prijshoudende: 111 pond Deensche f 180 entrepot; 112, 113 pd. puike dito f 188, f 190 entrepot; 113 pd. puike Deensche f 195 in cons. Haver ruim prijsh.: 87, 88 pd. fijne f 133, f 135; 80 pd. dikke f 116; 75 pd. Voer f 112. — Boekweit weinig geveild, maar ook met minder driftige koopers verkocht: 120 pd. Nykerker f 315.

Koolzaad: Polder 54 p. vl.; Zeeuwsch 62 p. vl.; op 9 vat dadelijk, Sept en Oct. 71 p. vl.; Nov. 71½ p. vl.; April 1846 69 p. vl.; Sept. 1846 62 p. vl. — Lijnzaad in een doen met veel handel: 108 pd. Deensch f 265; 108, 109 pd. Arch. f 265. — Raapolie weder iets aangenamer: per 6 w. f 41,75; vlieg. f 40,50 a f 41; Oct. f 41; Nov. f 41,25 a 50; Dec. f 41,50 a 75; Mei f 39,50 a 75. — Lijnolie per 6 w. f 30,25; vlieg. f 29,25 a 50. — Hennepolie per 6w. f 33,50; vlieg. f 32,50 a f 33.

LONDEN, 12 *September*. Zoowel oude als nieuwe Inl. Tarwe vindt goeden aftrek en is tot de prijzen van Maandag moeijelijk verkrijgbaar. Vreemde ter cons. wordt ferm op prijs gehouden, doch in entr. is alleen naar geringe kwaliteiten vraag tot uitvoer. Gerst onveranderd. Haver iets hooger. De middelprijs is van inl. Tarwe 56 sh. 5 p., Gerst 27,10, Haver 21,10 en Rogge 33,6.

PRIJS-COURANT DER EFFEKTEN.

Amsterdam, 17 *September*.

NEDERL. Werkel. Schuld 2½ pCt. $61\frac{3}{4}$, 62, $61\frac{11}{16}$; Dito dito 3 pCt. $74\frac{1}{4}$, $74\frac{3}{8}$; Dito dito op resc. 3 pCt. $74\frac{1}{4}$, $74\frac{1}{8}$; Dito dito 4 pCt. $98\frac{13}{16}$, 99, $98\frac{7}{8}$; Amortisatie Syndicaat 4½ pCt. $99\frac{1}{4}$, $99\frac{3}{4}$, $99\frac{1}{2}$; Handelmaatschappij 4½ pCt. $163\frac{1}{4}$, 165, $163\frac{3}{4}$; Aand. Rijnspoorweg 4½ pCt. 113, $113\frac{1}{4}$; Aand. Holl. Spoorw. Maatschappij $128\frac{1}{2}$. — BELGIE, 2½ pCt. 55. — SPANJE, L. bij *Ardoins*, van 85 £ 5 pCt. $22\frac{3}{4}$, $22\frac{1}{2}$; Dito bij dito, onbep. stukken 5 pCt. $20\frac{1}{2}$, 21; Dito Binnenl. à 6 m. 3 pCt. $30\frac{1}{4}$, $30\frac{15}{16}$, $30\frac{3}{4}$; Coupons *Ardoins* $23\frac{3}{4}$, $23\frac{13}{16}$. — PORTUGAL, te Londen 3 pCt. 63, $63\frac{1}{2}$; Dito dito 4 pCt. $62\frac{3}{4}$, $63\frac{1}{2}$. — RUSLAND, Obl. *Hope* 1828 en 1829 5 pCt. $106\frac{3}{4}$, $107\frac{1}{4}$, $106\frac{5}{8}$; Certif. bij dito 1831 en 1833 5 pCt. 99, $99\frac{1}{8}$; Dito bij *Hope* 4 pCt. $93\frac{1}{4}$, $93\frac{1}{2}$; Dito bij *Stieglitz en Comp.* 4 pCt. $91\frac{1}{4}$, $91\frac{5}{8}$. — POLEN, Aand. met Loting fl. 500 f 153. — AMERIKA, Bankactiën 6.

Braz. 5 pCt. 91, ½; Mex. 5 pCt. 29, ½; Ven. 2 pCt. $45\frac{3}{4}$, 46.

In integralen vertoonden zich heden wederom vele verkoopers, waardoor niet alleen genoemd effect, maar alle soorten onzer binnenl. fondsen op nieuw een' gevoeligen achteruitgang ondervonden hebben. De handel was over het algemeen bijzonder levendig.

In Aand. Handelm. blijft insgelijks de achteruitgaande beweging aanhouden, en na bereids à 165 verhandeld te zijn, vielen dezelve tot $163\frac{1}{2}$ en hebben zich slechts weinig boven dit verlaagd standpunt hersteld.

Alle soorten van vreemde fondsen waren onder den invloed der Holl. ook tot veel verlaagde koersen aangeboden. Bijzonder flaauw waren Russische, Spaansche en Portug. In de beide eerstgenoemde was de handel vrij geanimeerd, in laatstgenoemde was de omzet van minder beteekenis.

Brazil. 1824 v. 200 p. st. $89\frac{3}{4}$; Columb. Coup. ex Venezuela Onbep. f $1\frac{1}{16}$; Mexico Uitgest. v. 100 p. st. $18\frac{5}{16}$, $\frac{7}{16}$; Dito Onbep. St. $27\frac{1}{4}$; Bl. Gr. Onbep. St. $9\frac{7}{8}$, 10; Port. 3 pCt. Onbep. St. 62.

Koers van het Geld: Beleening 3, ½ pCt.; Prolongatie 4½, 5 pCt.; Wissel-Disconto 3 pCt.

Laatste Prijzen te 5 uren: Integr. 2½ pCt. $61\frac{11}{16}$ a ¾; Handelm. $163\frac{1}{2}$; Ardoins a 510 £ $20\frac{3}{4}$.

De **COMMISSIE** voor de ZONDAGSCHOLEN alhier houdt hare GEWONE VERGADERING op Vrijdag, den 26sten dezer, des namiddags te half vier, in het PROVINCIEHUIS. Zij, die op die Scholen wenschen toegelaten te worden en daartoe den ouderdom van twaalf jaren moeten bereikt hebben, worden verzocht zich dan aan te melden.

GRONINGEN, 19 September 1845.

Namens de Commissie voornoemd:
L. SCHUKKING.

In de Societeit de Harmonie,

BUITENGEWONE MUZIJK op ZONDAG, den 21sten September 1845, des avonds te zeven uren.

NB. ZONDAG daaraanvolgende de GEWONE MUZIJK.

GEBOORTE-, HUWELIJKS- EN STERFBERIGTEN.

*** ZOLTKAMP, 14 September 1845. Heden beviel van eenen ZOON M. A. LANTING, Echtgenoote van

J. A. DE BOER.

*** GRONINGEN, 16 September 1845. Heden beviel zeer voorspoedig van eene DOCHTER E. J. SWAAGMAN, geliefde Echtgenoote van

J. H. KRAMER.

*** Heden beviel van eene wélgeschapen DOCHTER Y. DIJKSTRA, Vrouw van

F. H. SMITH.

WINSCHOTEN, 16 September 1845.

*** Heden beviel mijne geliefde Echtgenoote ANNETTE GEERTRUIDA KUTSCH zeer voorspoedig van eenen ZOON.

NOORDBROEK, 17 September 1845.

A. J. HAMERSTER.

*** Het KINDJE, ons den 25sten Augustus j.l. geschonken, nam onze liefderijke Vader heden weder van ons.

STADS-KANAAL, 13 September 1845.

J. C. VAN DER LOEFF.
C. J. E. VAN DER LOEFF,
HAACK.

*** Tot bittere droefheid van hare Kinderen, is te *Groningen*, den 15den September 1845, des avonds te acht uren, in den ouderdom van ruim 64 jaren, zacht en kalm ontslapen Vrouwe B. RIJPPERDA, Weduwe van den Heer en Mr. B. T. W. VAN HASSELT, in leven *Directeur van het Postkantoor* aldaar.

Eenige kennisgeving.

*** Op den 8 dezer overleed te *Amsterdam*, tot onze droefheid, onze geliefde eenige Zoon JEENE, den ouderdom van bijna 21 jaren bereikt hebbende, aan boord geweest zijnde van Kapitein G. HAVERBULT.

GRONINGEN, 16 September 1845.

R. KRAIJER.
K. KRAIJER,
geb. **KUIPER.**

Eenige kennisgeving.

*** Heden overleed, na eene kortstondige ongesteldheid, de Heer DERK PIERIUS SIJBOLTS, in den ouderdom van 75 jaren en 8 maanden.

GRONINGEN, 16 September 1845.

J. SLOT,
M. H. MONKHORST,
Executeurs-Testamentair.

*** Bij **W. VAN BOEKEREN**, te *Groningen*, is uitgegeven, en alom te bekomen:

I. HANDBOEK DER GRIEKSCHE MYTHOLOGIE, ten dienste der Latijnsche Scholen en Gymnasiën, door *P. VAN LIMBURG BROUWER*, Hoogl. te *Groningen*.., f 1—80.

II. SCHOONHEDEN DER GRIEKSCHE TREURSPELDICHTERS, door denzelven, ... f 3—60.

III. ALGEMEENE GESCHIEDENIS DER WERELD, door Mr. *A. W. ENGELEN*, 1ste Deel, 2de druk. *Oude Geschiedenis*, ... f 2—90.

2de Deel, 2de druk, *Middeleeuwen*, ... f 2—90.

3de Deel, *Nieuwe Geschiedenis*, 2 Stukken, ... f 5—00.

Het laatste Stuk is ter perse.

IV. KORT BEGRIP DER OUDE HISTORIE, van Dr. *H. RIEDEL*, 1ste Stuk, *Oostersche Volken* en *Grieken*, ... f 2—25.

V. ORBIS TERRARUM VETERIBUS COGNITUS. In usum Juventutis exaratus et descr. op. *C. T. REICHARDI*, cum 21 Tab., ... f 7—00.

VI. ATLAS DER OUDE WERELD, in 14 Kaarten, *G. U. A. VIETH*, met Tabellen vermeerderd door *G. R. FUNKE*, 3de Druk, ... f 2—40.

VII. *SCHELLER*, KLEIN WOORDENBOEK DER LATIJNSCHE TAAL, 5de Druk, ... f 2—40.

*** TOT NADERE AANKONDIGING WORDT VOOR VERMINDERDEN PRIJS AANGEBODEN:

L. HÜFFELL,
HET PROTESTANTSCH LEERAARAMBT,

IN DESZELFS GANSCHEN OMVANG;

EEN HANDBOEK DER PRAKTISCHE GODGELEERDHEID.

VERTAALD EN OMGEWERKT DOOR

J. BUSCH KEISER.

In 2 deelen groot 8vo, te zamen XVI en 1215 blz.
Voor f 7—20, in plaats van f 11—00.

Bestellingen op bovenstaand Werk worden aangenomen bij de Boekhandelaren **J. B. WOLTERS** en **A. L. SCHOLTENS**, en verder alom.

*** De Boekhandelaar **P. N. VAN KAMPEN**, te *Amsterdam*, heeft uitgegeven en algemeen verzonden:

I. AUMERLE, OF ENGELAND ONDER *KAREL II*, 3de en laatste Deel, met afzonderlijk Vignet, ... f 3—50.

„Indien deze Roman van HARRISON AINSWORTH is, heeft hij zijn beste werk naamloos uitgegeven." *Athenaeum.*

II. *G. P. R. JAMES*, DE VALSCHE RICHARD, naar het Engelsch door *BOUDEWIJN*, 2 Deelen kompl., met Vignet, ... f 6—00.

III. *A. L. G. TOUSSAINT*, XIMENES, ALBA, ORSINI. Drie Novellen uit *Spanje*, 2 Deelen kompl., met 2 Staalvignetten, ... f 6—60.

IV. *E. L. BULWER*, FRIEDRICH SCHILLER. Eene Schets, vertaald door Mr. *S. VISSERING*, f 1—50.

V. *G. ENGELBERTS GERRITS*, HET LEVEN EN DE REGERING VAN Z. M. *WILLEM I.* Met vier Staalplaten, in Carton, ... f 5—90.

VI. Mevr. de Wedw. *A. B. VAN MEERTEN*, KINDERBIJBEL, OF BIJBELSCHE VERHALEN bij het zien van Bijbelsche Prenten aan 's Moeders schoot. Eerste en tweede Deeltje *(Oude Testament)*, met vier Plaatjes, in Carton. Elk Deeltje........................ f 0—80.

Hetzelfde Boekje, zonder Plaatjes, voor Schoolgebruik, elk Deeltje........................ f 0—30.

(Met nog één Deeltje is dit lieve Werkje kompleet.)

VII. ———————— WOORDEN VAN MOEDERLIJKE LIEFDE AAN MIJNE DOCHTER MATHILDA. Een geschenk voor Christelijk opgevoede Meisjes, met Vignet, ... f 1—90.

Voorts nog de volgende BOEKEN TOT ONDERWIJS:

I. *N. G. BEAUSAR*, THEORIE DER REKENKUNDE voor Onderwijzers en eenigzins geoefende Leerlingen, 1ste Stukje 90 Cents. Idem 2de Stukje f 1—20. De toepassingen op het 1ste stukje zijn ter perse.

II. *ANDERSONS* MERCANTILE CORRESPONDENCE. Voorbeelden van Engelschen Koopmans-Brievenstijl; naar *W. ANDERSON*, door *EDWARD TAYLOR*.. f 0—90.

III. *A. HELMIG VAN DER VEGT*, PROEVE EENER HANDLEIDING TOT HET AANLEEREN VAN HET NEGER-ENGELSCH, ... f 0—80.

IV. *WILHELMUS SMITS*, (Directeur der Volks-Zangschool, opgerigt door de beide Amsterd. Depart. der Maatsch. Tot Nut van 't Alg.), HANDLEIDING EN SCHOOLBOEK VOOR HET VOLKS-ZANGONDERWIJS,... .... f 0—60

V. *J. P. HEIJE*, KINDERLIEDEREN, met Zangwijzen door de voornaamste Nederlandsche Componisten. Eerste Bundel, tweede druk, f 0—40; tweede Bundel, f 0—50; derde Bundel, f 0—50; drie Bundels te zamen, in één Bandje, f 1—50. (Bij 25tallen alles 20 pCt. minder.)

Ter perse, om *eerstdaags* te verschijnen:

LATIJNSCHE SPRAAKKUNST voor eerstbeginnenden, door *H. M. MOLL*, Rector der Latijnsche Scholen te *Zierikzee*.

*** Heden is bij den Boekhandelaar **W. H. VAN HEIJNINGEN**, te *Utrecht*, van de Pers gekomen:

H. VAN HEIJNINGEN,
DE ONFEILBAARHEID DER APOSTELEN

in de verkondiging van het Evangelie betoogd. Prijs f 2,50.

*** **J. NOORDENDORP**, Boekhandelaar te *Amsterdam*, heeft uitgegeven of aangekocht en bij de voornaamste Boekhandelaren *alhier* verkrijgbaar gesteld:

VOOR SCHEIKUNDIGEN:

1. ***Th. GRAHAM***, SCHEIKUNDE DER BEWERKTUIGDE LIGCHAMEN. Naar de Hoogd. omwerking van *F. I. OTTO*, in het Nederd. overgebragt, door *C. DE BORDES*, *Med. Doct.* 1ste Afl., met in den tekst gedrukte houtsneêgravuren. .... à f 2—00.

2. ***J. LIEBIG***, DE BEWERKTUIGDE SCHEIKUNDE, *toegepast op Landbouwkunde en Physiologie.* Naar de 2de Hoogd. uitgave vertaald, door *J. P. C. VAN TRICHT*, ... à f 3—40.

3. ***A. DUFLOS en A. G. HIRSCH***, HET ARSENIK, *deszelfs herkenning en vermoedelijk voorkomen in bewerktuigde ligchamen.* Naar het Hoogd., door *P. VAN GENDEREN STORT*, *Med. Cand.* Met in den tekst gedrukte Afbeeldingen, ... à f 1—00.

VOOR GODGELEERDEN:

4. ***C. ULLMANN***, KORTE BEHANDELING VAN EENIGE GEWIGTIGE GODGELEERDE ONDERWERPEN. Uit het Hoogd. vertaald, door den schrijver van *de Wederlegging der grondstellingen van de R.-K. Kerk*, à f 0—60.

Binnen weinige dagen zal bij denzelfden Uitgever het licht zien:

EENE VOORLEZING OVER DE SCHEDELLEER. Naar het Hoogd. van Dr. *LUDWIG CHOULANT*, vermeerderd met eenige Noten en twee Houtsneêfiguren.

*** De Boekhandelaar **J. P. CROL**, te *Zalt-Bommel*, heeft algemeen verzonden: het PROSPECTUS van een

BUITENGEWOON GOEDKOOP WERK,

GETITELD:

DE ECHO
DER BESTE BUITENLANDSCHE SCHRIJVERS.

Van dit werk zal om de 14 dagen een Deeltje uitkomen van 10 à 12 vellen druks, van 16 compresse pagina's, *voor den zeer geringen prijs van* **50** *cents.* — Men teekent in voor niet minder dan een' geheelen jaargang, of 26 Deeltjes, waarin zullen voorkomen ***de beste buitenlandsche Romans en Verhalen***, waarvan ***de Ridder*** **DE ROHAN**, van **EUGÈNE SUE**, de eerste zal zijn. — Bij alle Boekhandelaren kan men inteekenen, en wanneer 3 of 4 personen dit te zamen voor één Exemplaar doen, dan kan men het geheele jaar door *bijzonder goedkoop lezen.*

*** Het *TERMUNTER ZIJLVEST* brengt bij deze ter kennis van de BELANGHEBBENDEN, dat de **PASSAGIE** langs den **KLEIWEG** van de *EEXTA* naar *ZUIDBROEK* weder **GEOPEND** is.

U. E. STHEEMAN, *Secret.*

RIJN- EN IJSSEL-STOOMBOOTMAATSCHAPPIJ.

Dienst voor de maand SEPTEMBER 1845.

Van AMSTERDAM naar KAMPEN:
behalve Zondag, DAGELIJKS, 's morgens te 6 uren.

Van KAMPEN naar AMSTERDAM:
behalve Zaturdag, DAGELIJKS, des namiddags te half twee.

Van KAMPEN naar ARNHEM, DUSSELDORP en KEULEN:
Zondag, Dingsdag, Donderdag en Vrijdag, des morgens te 4 uren.

Van ARNHEM naar KAMPEN:
Maandag, Woensdag, Donderdag en Zaturdag, des morgens te 11 uren.

De **DILIGENCE** van *Groningen* naar *Zwolle* en *Kampen*, in correspondentie met de STOOMBOOT van *Kampen* op *Amsterdam*, vertrekt, behalve Zaturdag, DAGELIJKS, des nachts te 2 uren, van het Logement *DE NIEUWE MUNSTER*, bij **C. A. FRIGGE**, terwijl de Reizigers zóó vroegtijdig in *Amsterdam* aankomen, dat zij nog met den laatsten Spoortrein naar *Utrecht*, *Haarlem*, *Leiden* en *'s Hage* kunnen vertrekken.

Van Harlingen zal vertrekken,

voor het eerst op ZATURDAG, den 27sten September, en vervolgens IEDEREN ZATURDAG, naar **LONDEN:**

Het voor Goederen bijzonder wél ingerigte STOOMSCHIP

THE RAPID, Kapt. BROWNLESS.

Iemand VEE of eenige andere GOEDEREN met dit Schip te verladen hebbende, of informatiën wenschende te bekomen, gelieve zich tot dat einde aan te melden bij de Cargadoors

Wedw. BOUWE RODENHUIS en ZONEN,
te *Harlingen.*

*** Ten overstaan van Mr. **W. LAMAN TRIP**, Notaris te *Groningen*, zal, op Woensdag, den 1sten October 1845, des morgens te 10 uren te beginnen, vóór het Sterfhuis van wijlen Mejufvrouw de Wedw. J. WOLTERS, aan de Zuidzijde van de Noorderhaven, tegenover de Kraan, te *Groningen*, publiek worden verkocht, *gedeeltelijk* haar nagelaten nette **INBOEDEL**, bestaande, onder anderen, in GLADHOUTEN MEUBELEN, waaronder een best EIKENHOUTEN KISTKABINET, TREKTAFELS en STOELEN, SPIEGELS; voorts KAST- en ANDERE KLOKKEN, TAFELGOED, waaronder een mooi stel van DAMAST, fraai PORSELEIN, waaronder nog mooi ouderwetsch, ook ouderwetsche PORSELEINEN SCHOTELS, VERLAKTE TIN- en DITO BLIKGOEDEREN, GLAS- en AARDEWERK en meer ANDERE GOEDEREN.

Alles te bezien des namiddags bevorens, van 2 tot 5 uren.

*** Ten overstaan van Mr. **J. W. QUINTUS**, Notaris te *Groningen*, zullen, op Woensdag, den 15den October 1845, des avonds te 7 uren, ten Huize van den Koffijhuishouder B. TEN HAVE, aan de Groote Markt aldaar, publiek worden verkocht:

I. Een groot en sterk PAKHUIS, *DE GROOTE SLEUTEL* genoemd, met een daarin verbonden WOONHUIS en KELDERS, welke afzonderlijk worden verhuurd, get. I 239 rood, staande aan de Noorderhaven, bij de Draaibrug, te *Groningen.*

II. Een ruim en sterk PAKHUIS, *DE KLEINE SLEUTEL* genoemd, staande in den Vischhoek te *Groningen*, achter het vorige Perceel. — Om te aanvaarden den 1sten November 1845. — Te bezien daags vóór en op den Verkoopdag, des namiddags van 2—4 uren.

NB. Een gedeelte van den Koopprijs kan, tegen billijken interest, over deze Goederen, onder regt van Hypotheek, blijven uitstaan.

*** Mr. **R. FEITH**, Notaris te *Zuidbroek*, gedenkt, op DINGSDAG, den **30**sten SEPTEMBER en WOENSDAG den **1**sten OCTOBER 1845, telkens des namiddags te twee uren te beginnen, publiek te verkoopen:

Eenige VROEGMELKTE en VAARKOEIJEN, een PAARD, eenige VRACHTEN MEST en STROO, WAGENS, PRAMEN, circa **800 FUSTEN**, zoo LEGGERS, STUKKEN, als OKSHOOFDEN, en verschillende ANDERE GOEDEREN, alles zich bevindende aan en bij de Gebouwen van de voormalige **FABRIJK** *DE LEEUW*, te *Zuidbroek*, en van Maandag, den 22sten September 1845, te bezigtigen.

FIRMA **VAN CLEEFF & HESSELINK.**

1. VERKOOP VAN OPREGT ZEEUWSCH HOUT.

MORGEN, ZATURDAG, 's morgens te 10½ uur, zal bij den Ebbingeboog, aan de Spilsluizen, bij uitmijning worden verkocht: Eene lading extra mooije **IJPEN BOOMSTAMMEN**, van diverse dikte en lengte, direct uit *Zeeland* per Schipper HEERSMA aangevoerd.

2. VOOR EN IN 'T VERKOOPLOKAAL

bij den Apoortenboog, MAANDAG, den 22sten Sept. e.k., EXTRA VERKOOP van een uitmuntend assortement MAHONIE-, GLADHOUTEN en EIKEN MEUBELEN, BEDDEN met TOEBEHOOREN, en verder soliede INBOEDEL, LINNEN en LIJFSTOEBEHOOREN, GOUD en ZILVER, ENZ. Morgen Zaturdag namiddag te bezien.

TE HUUR,

om voort te aanvaarden: Een HUIS in de Oosterstraat, letter D no. 7, zijnde sedert 30 jaren eene **MEUBELMAKERIJ**, en tevens geschikt tot alle Affaires.

Te HUUR, in de Heerestraat,

om dadelijk te kunnen aanvaarden: Eene BOVENWONING met Vrijen Opgang. Te bevragen bij D. F. ENGELER.

TE HUUR:

Een nieuwe en tot velerhande Affaires geschikte **WOONKELDER**, nabij de Breede Markt. Te bevragen aan het BUREAU dezer COURANT.

TE KOOP:

Een nieuwe en nette WINKEL met vele LADEN en fraaije TOONBANK. Te bevragen bij de Wedw. JANSEN en ZOON, Noordzijde van de Akerk.

LET WEL!

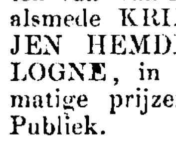
A. TEUTEBERG, Mr. Kleermaker in de Oude Ebbingestraat, te *Groningen*, berigt bij deze, dat hij op nieuws heeft ontvangen: eene partij LAKENS in alle kleuren en kwaliteiten, alsmede DUFFELS, DRAP DE RUSSIE, SATIN DE LAINE, CASEMIR en meer andere STOFFEN voor WINTERJASSEN en PANTALONS, alsmede VESTEN, alles uit de eerste Fabrijken, voor de soliditeit van welke goederen hij instaat, en welke hij tot matige prijzen kan leveren; zich daarmede ten vriendelijkste aanbevelende.

Ook kan men bij hem abonneren per half of heel jaar; kunnende men, na omkomst van het Abonnement, de KLEEDING houden of terug geven, naar verkiezing; alles tegen matige prijzen.

Bij de Wedw. Ph. H. CRONE,

in de Heerestraat, letter U 42, zijn te bekomen: alle soorten van van KATOEN en WOL GEBREIDE GOEDEREN, alsmede KRIMPVRIJE WOLLEN GARENS; voorts BAAIJEN HEMDEFLANELLEN, supra fijne EAU DE COLOGNE, in groote en kleine Fleschen; alles tot zeer matige prijzen; verzoekende vriendelijk de gunst van het Publiek.

VERMIST,

sedert Zaturdag-namiddag, circa één uur: een zwartbont **ENGELSCH HONDJE**, van de kleinste soort. — Op de terug bezorging aan het BUREAU dezer COURANT wordt eene HOOGE BELOONING toegezegd.

*** Twee fatsoenlijke **LEERLINGEN**, oud 14 jaren, kunnen geplaatst worden op de *Lettergieterij* van

A. VAN DER VEEN OOMKENS.

*** Bij **P. S. VAN DER SCHEER**, Boekhandelaar te *Winschoten*, is gelegenheid tot het plaatsen van een' **LEERLING**. *Brieven franco.*

Te Groningen, bij C. M. VAN BOLHUIS HOITSEMA, Boekdrukker.